

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Privatinės teisės katedra**

Vytauto Balčiūno,
neakivaizdinio skyriaus (4 m. stud. progr.)
IV kurso, komercinės teisės
studijų šakos studento

Magistro darbas

**CIVILINĖS DELIKTINĖS ATSAKOMYBĖS SĄLYGOS:
CK, EUROPOS DELIKTŲ TEISĖS PRINCIPŲ IR DCFR PALYGINIMAS**

Vadovas: prof. dr. (HP) Vytautas Mizaras

Recenzentas: lekt. dr. Aurimas Brazdeikis

VILNIUS 2011

TURINYS

IŽANGA	3
1. PAGRINDINĖS VAKARŲ EUROPOS DELIKTŲ TEISĖS TRADICIJOS	8
1.1 Prancūzų tradicija	8
1.2 Vokiečių tradicija	10
1.3 Anglų (bendrosios teisės) tradicija	12
1.4 Skandinavų tradicija	15
2. LIETUVOS DELIKTŲ TEISĖS SISTEMA	16
2.1 Bendrosios nuostatos	16
2.2 Civilinės deliktinės atsakomybės sąlygos	19
2.2.1 Kaltė	20
2.2.2 Neteisėti veiksmai	23
2.2.3 Priežastinis ryšys	25
2.2.4 Žala ir nuostoliai	27
3. EUROPOS DELIKTŲ TEISĖS PRINCIPAI (PETL)	33
4. BENDROS PRINCIPŲ SISTEMOS PROJEKTAS (DCFR)	38
5. CIVILINĖS DELIKTINĖS ATSAKOMYBĖS SĄLYGŲ PALYGINIMAS	43
5.1 Žala ir nuostoliai CK, PETL ir DCFR	43
5.2 Kaltės samprata CK, PETL ir DCFR	48
5.3 Priežastinis ryšys CK, PETL ir DCFR	51
IŠVADOS	55
LITERATŪRA	56
SANTRAUKA	61
SUMMARY	62

IŽANGA

Mintis, kad teisė – tai įsipynęs į kasdienį gyvenimą reiškinys, neatskiriamas nuo tautos papročių, tradicijų, politikos, randama įvairiausiose teisės teorijose. Nepaisant modifikacijų įvairovės (teisė – integruojantis veiksnys, teisė – socialinio junginio reiškinys ir kt.), šiandieniniam gyvenimui išlieka reikšmingas akcentavimas, jog nėra jokių universalių standartų, kuriais remiantis būtų galima vienas kultūras ar normas laikyti geresnėmis, o kitas blogesnėmis. Kiekviena tauta, kiekviena kultūra vertintina atskirai, atsižvelgiant į ją formavusius veiksnius. Teisė nėra ir negali būti vertinama vien tik pagal jos formalų turinį, tai – realus socialinis reiškinys, kurio efektyvumo kriterijų nusako teisės atitikimas susiklosčiusiems visuomenėje papročiams, tradicijoms¹. Taigi ir egzistuojantys teisės sistemų skirtumai – objektyvi realybė, kurią lemia daugelis natūralių veiksnių, tokie kaip tautos kultūra, religija, ekonominis lygis, tradicijos ir t.t. Skiriasi ne tik teisės sistemos, grindžiamos skirtingomis ištakomis (pvz., bendrosios teisės ir kontinentinės teisės sistemos), bet ir iš prigimties vienuose teisės sistemos (pvz., Prancūzijos ir Vokietijos)².

Kita vertus, nerastume nė vienos valstybės, kurios teisės tradicija būtų „gryna“ ir vienalytė, besivystanti tik „iš vidaus“ ir tik savo pačios rėmuose. Objektyvūs veiksniai (tarptautinės prekybos plėtra, migracija, visokeriopas valstybių bendradarbiavimas) skatino ieškoti būdų sumažinti įvairių teisės sistemų skirtumus. Šie procesai ypač paspartėjo pastaraisiais dešimtmečiais, kam turėjo įtakos ir tarptautinių organizacijų bei bendrijų veikla, kuriant fenomenalias jų teisės normas (Jungtinių Tautų, Europos Tarybos, Europos Sąjungos). Natūralu, kad jos akumuliuo skirtingų teisės tradicijų bruožus ir tiesiogiai veikė nacionalinės teisės plėtrą.

Tačiau tarptautinėje viešojoje teisėje privačių subjektų vaidmuo yra ribotas, nes ji savo prigimtimi iš esmės yra skirta reguliuoti valstybių ir kitų tarptautinės teisės subjektų santykius. Situacija iš esmės pasikeitė Lietuvos Respublikai tapus Europos Sąjungos valstybe nare. Kertinių Europos Sąjungos principų – laisvo prekių, asmenų ir paslaugų judėjimo, įgyvendinimas sąlygojo ir Europos Sąjungos teisės specifiką, skiriančią ją nuo bendrosios tarptautinės teisės. Pirma, valstybės narės suteikė Europos Sąjungos institucijoms teises priimti joms privalomus teisės aktus ir kartu apribojo savo suverenias

¹ BAKŠEVIČIENĖ, R. Teisė – kas tai? Kelios teisės sampratos. *Teisė*, 1996, Nr. 30, p. 15-28.

² MIKELĖNAS, V. Privatinės teisės harmonizavimas ir unifikavimas: lietuviškas variantas. In *Lietuvos teisės tradicijos*. Mokslinės konferencijos, skirtos Vilniaus universiteto Teisės fakulteto profesoriaus Stasio Vansevičiaus septyniadesimtmečiui, medžiaga. Vilnius, 1997 m. sausio 10 d. Vilnius: Justitia, 1997, p. 165-173.

teisės tam tikrose srityse. Antra, valstybės narės sutiko, kad Europos Sąjungos sutarčių (1957 m. Romos, 1992 m. Maastrichto, 1997 m. Amsterdamo ir kt.), taip pat Europos Sąjungos institucijų, pirmiausia Tarybos, priimami Europos Sąjungos sutarčių pagrindu aktai bus viršesni už jų nacionalinės teisės aktus (tas pats pasakytina ir apie Europos Teisingumo Teismo sprendimus, privalomus valstybėms narėms, jų nacionalinės teisės subjektams bei Europos Sąjungos institucijoms). Trečia, Europos Sąjungos teisės subjektais taip pat yra ir jos valstybių narių fiziniai bei juridiniai asmenys³. 2004 m. liepos 13 d. Konstitucinio akto „Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje“⁴ 1 dalyje skelbiama, kad Lietuvos Respublika, būdama Europos Sąjungos valstybe nare, dalijasi ar patiki Europos Sąjungai valstybės institucijų kompetenciją sutartyse, kuriomis yra grindžiama Europos Sąjunga, numatytose srityse ir tiek, kad kartu su kitomis Europos Sąjungos valstybėmis narėmis bendrai vykdytų narystės įsipareigojimus šiose srityse, taip pat naudotųsi narystės teisėmis. Minėto akto 2 dalyje pabrėžiama, kad Europos Sąjungos teisės normos yra sudedamoji Lietuvos Respublikos teisinės sistemos dalis. Jeigu tai kyla iš sutarčių, kuriomis grindžiama Europos Sąjunga, Europos Sąjungos normos taikomos tiesiogiai, o teisės normų kolizijos atveju jos turi viršenybę prieš Lietuvos Respublikos įstatymus ir kitus teisės aktus.

Laisvo prekių, asmenų ir paslaugų judėjimo principo įgyvendinimas kartu lėmė ir intensyvią privatinės teisės vienodinimo procesą. Tačiau pastaruoju atveju neliko pagrindo remtis tradiciniu teisės sampratos aspektu. Pripažįstama, kad Lietuvoje aiškiai matomos Europos Sąjungos teisės akultūrizacijos tendencijos⁵, ką sąlygojo pastarojo dešimtmečio Lietuvos politinė kryptis – Lietuvos tapimas Europos Sąjungos nare. Ir nors pati savaime teisinė akultūrizacija – normalus pasaulinės teisės kultūros reiškinys, jos panaudojimas Europos Sąjungos mastu dėl teisės sistemų įvairovės vis dėlto yra ribotas. Teisės vienodinimas tarptautiniu mastu galimas tik sukuriant vieną standartą, kuriuo vadovaujantis galėtų būti tobulinama ir keičiama tiek Europos Sąjungos, tiek ir nacionalinė teisė⁶. Šiuo atžvilgiu teisėkūros procesui tampa ypač aktualios teisės mokslininkų pastangos sisteminant ir apibendrinant įvairių šalių patirtį, apibrėžiant panašumus ir skirtumus, ieškant bendrų vardiklių, vienijančių interesų ir kt., kas įgalintų oficialias institucijas priimti optimalius, taigi ir efektyviai veikiančius teisės norminius aktus.

³ VADAPALAS, V. *Tarptautinė teisė*. Vilnius: Eugrimas, 2006, p. 50-53.

⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucija (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 1992, Nr. 33–1014.

⁵ BAKŠEVIČIENĖ, R. Narystė Europos Sąjungoje ir Lietuvos teisinė politika. Ar turėsime lietuvišką teisės sistemą. *Teisė*, 2005, Nr. 56, p. 7-15.

⁶ *Cit. op. 2.*

Nepaisant privatinės teisės vienodinimo aktualumo, šis procesas atskirose jos srityse nėra pažengęs vienodai. Tai lemia eilė veiksnių – ir atskirų teisės sričių istoriškai susiklostęs tam tikras natūralus harmonizavimo laipsnis, ir priešingai – principiniai konceptualūs atskirų teisės sistemų atskirose valstybėse narėse skirtumai. Pastaroji aplinkybė pripažintina vienu iš pagrindinių veiksnių, lemiančių ir deliktų teisės derinimo sunkumus. Ieškant bendrų sąlyčio taškų problemų sprendimui 1992 m. įkurta Europos deliktų teisės grupė (angl. *European Group on Tort Law*), anksčiau vadinta Tilburgo grupe. 2005 m. grupė pristatė visuomenei Europos deliktų teisės principus⁷. 2009 m. pasirodė Europos civilinio kodekso studijų grupės (angl. *Study Group on a European Civil Code*) ir Europos Bendrijos privatinės teisės tyrimo grupės (angl. *Research Group on EC Private Law*), dar žinomos kaip *Acquis Group*, parengti Europos privatinės teisės principai, apibrėžimai ir pavyzdinės taisyklės, sutrumpintai vadinamų Bendros principų sistemos projektu (angl. *Draft Common Frame of Reference* arba *DCFR*)⁸. Tiek Europos deliktų teisės principai, tiek ir Bendros principų sistemos projektas – Europos teisės mokslininkų konsensuso, parengto remiantis išsamiais lyginamaisiais moksliniais tyrimais, rezultatas. Tai nėra teisės norminiai aktai, taigi nėra ir niekam privalomi. Tačiau pasiektas rezultatas vienaip ar kitaip atspindi deliktų teisės unifikavimo tendencijas Europos Sąjungos mastu.

Lietuvos situacija kitų Vakarų Europos šalių atžvilgiu yra ypatinga – jos teisinė sistema nauja, teismų praktika nėra gausi, nauji teisės aktai daugumoje sukurti recepcijos būdu, todėl pripažįstama, kad užsienio teisės tinkamas identifikavimas ir aiškinimas būtinas taikant ir nacionalinius teisės aktus, kas atspindėtų ir besikeičiančius visuomenės poreikius, ir besiplėtojančią Europos privatinę teisę. Tokia praktika pastebima ir kai kuriose Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartyse, kuriose, nors ir nėra tiesioginės nuorodos, pvz., į Europos deliktų teisės principus, tačiau tai akivaizdžiai seka iš teismų argumentacijos⁹.

Taigi, įveikti teisinio reguliavimo bei teisės taikymo ir aiškinimo skirtingus stereotipus gali padėti lyginamasis metodas. Pripažįstama, kad lyginamoji teisė yra

---

⁷ Europos deliktų teisės grupės internetinė svetainė [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011-10-10]. Prieiga per internetą: <<http://www egtl.org>>.

⁸ VON BAR, C., et al. *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR)*. Outline Edition. Munich: European law publishers GmbH, 2009.

⁹ STRIPEIKIENĖ, J. Europeizuotos ir internacionalizuotos privatinės teisės aiškinimas ir taikymas Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus praktikoje: lyginamojo metodo vaidmuo. In *Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis „Teismų praktika“ Nr. 29*. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo ir Šveicarijos Liucernos universiteto Internacionalizuotos ir europeizuotos privatinės teisės tyrimų centro 2008 m. balandžio 18 d. surengtos tarptautinės konferencijos PRIVATINĖS TEISĖS EUROPEIZACIJA IR INTERNACIONALIZACIJA KAIP IŠŠŪKIS TEISĖJAMS, aktualiausi pranešimai. Vilnius: 2008, p. 630-641.

reikšminga dėl kelių priežasčių: 1) tai – priemonė geriau pažinti savąją teisę; 2) tai – papildomo teisinio argumentavimo galimybė priimant teismų sprendimus; 3) tai – galimybė išsiaiškinti įstatymo leidėjo ketinimus; 4) tai – paskata keisti ar kurti naujus teisinio reguliavimo mechanizmus, siekiant ne tik tinkamai pagrįsti nacionalinius prioritetus, bet ir laiku identifikuoti galimas problemas, su kuriomis dar nacionaliniai teismai nesusidūrė¹⁰.

Šio darbo tikslas – atlikti civilinės deliktinės atsakomybės sąlygų, įtvirtintų Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse¹¹ (toliau – CK), lyginamąją studiją Europos deliktų teisės principų ir Bendros principų sistemos projekto (toliau – DCFR) atžvilgiu. Darbe nėra analizuojama CK ir Europos deliktų teisės principų bei DCFR atitiktis deliktų teisės harmonizavimo ar unifikavimo aspektais visumoje. Pateikiamos Europos deliktų teisės principų ir DCFR struktūros bei turinio analizės tikslas - išskirti civilinės deliktinės atsakomybės sąlygas, jų konceptualią sampratą, pakankamą palyginimui su CK įtvirtintomis deliktinės atsakomybės sąlygomis ir jų taikymo ypatumais, siekiant atskleisti jų suderinamumo laipsnį dabartinėje stadijoje.

Tyrimo metodai. Pagrindinis tyrimo metodas, taikytas šiame darbe – lyginamasis. Tai apsprendžia ir pats darbo tikslas. Lyginamasis metodas naudojamas gretinant skirtingas teisės sistemas, skiriant deliktinės atsakomybės sąlygų ypatumus, jų skirtumus ir tapatumus. Nors tai pagrindinis naudotas metodas, tačiau jo taikymas nebūtų įmanomas nepanaudojant kartu teleologinio, lingvistinio, dedukcinio, loginio, sisteminės analizės ir kitų metodų.

Darbo originalumas. Atskiros civilinės atsakomybės sąlygos teisinėje literatūroje yra pakankamai plačiai aptartos¹², tačiau CK įtvirtintų civilinės deliktinės atsakomybės sąlygų tyrimų lyginamuoju aspektu atžvilgiu Europos deliktų teisės principų bei DCFR nėra publikuota. Minėtina prof. V.Mikelėno monografija¹³, kurioje pateikiama Lietuvos ir kai kurių Europos valstybių bei JAV atskirų civilinės atsakomybės sąlygų lyginamoji analizė, prof. V.Mizaro publikacija¹⁴, kurioje atliktas išsamus Lietuvos deliktų teisės vertinimas Vakarų valstybių esminių civilinės teisės principų atžvilgiu, atskirų deliktų teisės institutų lyginamosios studijos, vertinant jų atitiktį ir suderinamumą su Europos

---

¹⁰ *Ibid.*, p. 639.

¹¹ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262.

¹² Pavyzdžiui, MIKELĖNAS, V. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga: Prievolių teisė*. Vilnius: Justitia, 2003. I t., p. 333-417.

¹³ MIKELĖNAS, V. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 1995.

¹⁴ MIZARAS, V. Lietuvos deliktų teisės raidos aktualijos ir tendencijos. In *Trends and Perspectives In The Development of Contemporary Civil Law* (ed. Vytautas Mizaras), Vilnius: Justitia, 2007, p. 51-75.

deliktų teisės principais arba DCFR^{15,16,17,18}. Tam tikras civilinės deliktinės atsakomybės sąlygų vertinimas atskirose deliktų teisės sistemose ir Europos deliktų teisę bandančiuose harmonizuoti dokumentuose atliktas Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Civilinės teisės ir civilinio proceso katedros magistranto Vitaliaus Venckaus parengtame magistro darbe¹⁹. Tačiau pastarajame darbe deliktinės atsakomybės sąlygų analizė nesudarė savarankiško tyrimo objekto ir buvo skirta pagrindiniam darbo tikslui – atskleisti Europos mastu vykstančių deliktų teisės harmonizavimo prielaidų ir probleminių aspektų visumai.

Tyrimo šaltiniai. Darbo pagrindą sudarė Europos deliktų teisės principų bei Europos civilinio kodekso studijų grupės ir Europos Bendrijos privatinės teisės tyrimo grupės parengtų Europos privatinės teisės principų, apibrėžimų ir pavyzdinių taisyklių, sutrumpintai vadinamų Bendros principų sistemos projekto (angl. *Draft Common Frame of Reference* arba *DCFR*) VI knygos, skirtos nesutartinei atsakomybei, atsirandančiai dėl kitam sukeltos žalos (angl. *Non-contractual Liability arising out of damage caused to another*) analizė. Apibūdinant pagrindines Vakarų Europoje susiklosčiusias deliktų teisės tradicijas svarbiausiu šaltiniu buvo W. van Gerven, J. Lever ir P.Larouche monografija *Tort Law*²⁰. Lyginant deliktinės atsakomybės sąlygas buvo panaudoti Lietuvos teisės mokslininkų darbai, nagrinėjama Lietuvos Aukščiausiojo Teismo formuojama praktika.

---

¹⁵ SELELIONYTĖ-DRUKTEINIENĖ, S. Bendraskolio pareigos atlyginti žalą apimtis taikant deliktinę atsakomybę: solidarioji ar dalinė atsakomybė? *Jurisprudencija*, 2010, Nr. 3 (121), p. 233-250.

¹⁶ VOŁODKO, R. Turtinė padėtis kaip neturtinės žalos kompensacijos dydžio nustatymo kriterijus. *Verslo ir teisės aktualijos*, 2009, t. 3, p. 248-275.

¹⁷ CIRTAUTIENĖ, S. Trečiųjų asmenų teisės į neturtinės žalos atlyginimą sutrikdžius nukentėjusiojo sveikatą arba atėmus gyvybę. *Jurisprudencija*, 2007, Nr. 2 (92), p. 84-92.

¹⁸ SELELIONYTĖ, S. Neteisėtumas kaip valstybės deliktinės atsakomybės sąlyga. *Jurisprudencija*, 2006, Nr. 1 (79), p. 102-112.

¹⁹ VENCKUS, V. Deliktų teisės harmonizavimas: tendencijos, perspektyvos ir problemos. *Magistro darbas*. Vilnius: Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Civilinės teisės ir civilinio proceso katedra, 2008.

²⁰ VAN GERVEN, W.; LEVER, J.; LAROUCHE P. *Tort Law*. Oxford and Portland, Oregon: Hart Publishing, 2000.

1. PAGRINDINĖS VAKARŲ EUROPOS DELIKTŲ TEISĖS TRADICIJOS

Civilinės deliktinės atsakomybės sąlygos – sudedamoji kiekvienos nacionalinės deliktų teisės dalis. Todėl vertinant deliktinės atsakomybės sąlygų derinimo tendencijas lyginamuoju aspektu, būtina apibrėžti ir suvokti esminius deliktų teisės tradicijų bruožus, sąlygojančius ir specifines civilinės deliktinės atsakomybės sąlygas.

Kiekvienoje Europos Sąjungos valstybėje narėje galioja ir taikoma nacionalinė materialinė teisė, reglamentuojanti civilinę deliktinę atsakomybę, tačiau, nepaisant atskirų ypatumų, skiriamos trys pagrindinės deliktų teisės tradicijos – pirma, kontinentinės teisės tradicija, kurioje, savo ruožtu, išskiriamos prancūzų ir vokiečių tradicijos, antra, anglų (bendrosios teisės tradicija) ir, trečia, skandinavų deliktų teisės tradicija. Ruošiant Europos deliktų teisės principus ir DCFR, iš esmės buvo derinamos minėtų tradicijų pozicijos. Nors vienų ar kitų tradicijų suderinamumo probleminiai aspektai nėra tapatūs, kontinentinės teisės tradicijų šalyse apskritai derinamos Vokietijos ir Prancūzijos pozicijos. DCFR projekte iš esmės siekiama kompromiso tarp Prancūzijos ir Anglijos deliktų teisės sistemų.

Šiame skyriuje siekiama apibūdinti minėtų deliktų teisės tradicijų esminius bruožus, sąlygojančius jų konceptualius skirtumus.

1.1 Prancūzų tradicija

Deliktų teisės tradicijų požiūriu Prancūzija priskiriama prie generalinio delikto valstybių. 1804 m. priimamas Prancūzijos, 1811 m. – Austrijos civilinis kodeksas. Abiejuose kodeksuose įtvirtinama ta pati idėja – taip vadinamo generalinio delikto koncepcija, nustatanti, kad žmogaus elgesys, sukėlęs žalą kitam asmeniui, įpareigoja tą, dėl kurio kaltės žala atsirado, ją atlyginti. Ši nuostata įtvirtinta Prancūzijos civilinio kodekso aktualios redakcijos 1382 straipsnyje, o to paties kodekso 1383 straipsnyje konkretizuojama asmens veiksmų, sukėlusių žalą, tyčios samprata, nustatant, kad kiekvienas yra atsakingas už žalą, padarytą ne tik tyčiais veiksmais, bet ir dėl neatsargumo ar nerūpestingumo. Austrijos civilinio kodekso 1295 straipsnyje nustatyta, kad kiekvienas <...> turi teisę reikalauti iš pažeidėjo dėl šio kaltės jam padarytos žalos atlyginimo²¹. Italijos civilinio kodekso 2043 straipsnyje įtvirtinta bendra žalos atlyginimo taisyklė skelbia, kad tyčia ar neatsargiai padaroma nepateisinama žala (it. *danno ingiusto*)

²¹ MIZARAS, V. *Paskaitų kurso „Deliktų teisė“ medžiaga*. Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Civilinės teisės ir civilinio proceso katedra, 2007.

kitam asmeniui įpareigoja atsakingą asmenį ją atlyginti. Nepateisinama žala yra ta, kuri padaroma pažeidžiant prigimtines asmens teises (nuosavybė, laisvė, gyvybė, reputacija, kūno vientisumas ir pan.)²². Šią generalinio delikto koncepciją yra perėmusios ir eilė kitų valstybių (pvz., Ispanija, Portugalija, Rusija, Lietuva).

Taigi iš Prancūzų teisės atėjęs generalinio delikto principas iš esmės reiškia, kad kiekvienas asmuo turi elgtis atidžiai ir rūpestingai, nepažeisti galiojančių įstatymų (plačiaja prasme), o jei taip nesielia ir dėl to atsiranda žala tretiesiems asmenims, atidumo ir rūpestingumo pareigą pažeidęs asmuo privalo šią žalą atlyginti, t.y. jam kyla civilinė deliktinė atsakomybė. Prancūzijos civilinis kodeksas neišskiria jokių atskirų deliktų rūšių ar interesų, kurie apskritai negalėtų būti ginami. Bendroji taisyklė, įtvirtinta Prancūzijos civilinio kodekso 1382 ir 1383 straipsniuose, papildyta keliomis taisyklėmis, nustatytomis 1384 – 1385 straipsniuose, numatančiomis, jog atlyginti žalą privalo ir tie asmenys, kurie patys tiesiogiai nors ir neįtakojo žalos atsiradimo, tačiau ji buvo padaryta dėl tų asmenų globoje ar priežiūroje esančių asmenų, gyvūnų arba daiktų²³.

Prancūzijos teisėje įtvirtintos trys civilinės atsakomybės sąlygos: kaltė, žala ir priežastinis ryšys, kurios yra būtinos tiek sutartinės, tiek ir deliktinės atsakomybės atvejais. Pačios žalos sąvoka nėra plačiai aptariama, tačiau ją turi būti betarpiškai patyręs pats ieškovas, ji turi faktiškai egzistuoti ir būti konkrečiai apibrėžta. Pripažįstama žala, patirta ir dėl prarastų galimybių, jei galimybė buvo tikrai reali, o ne hipotetinė. Pati žala suprantama ne tik kaip civilinės atsakomybės sąlyga, bet ir kaip atsakomybės matas, įgyvendinant principą, jog patirta žala turi būti pilnai atlyginta. Kaltė ir neteisėti veiksmai Prancūzijoje nėra išskiriami kaip dvi deliktinės atsakomybės sąlygos, todėl, jei konkrečiu atveju nereikalaujama nustatyti kaltę, tai automatiškai reiškia, kad nebūtina nustatyti ir neteisėtumo fakto²⁴.

Prancūzijos civilinio kodekso 1382 ir 1383 straipsniai taip pat neriboja ir asmenų rato, turinčių teisę į žalos atlyginimą. Kitais žodžiais tariant, kiekvienas asmuo, kuris gali įrodyti visas deliktinės atsakomybės sąlygas - kaltę, žalą ir priežastinį ryšį, gali reikalauti kompensacijos. Šia prasme Prancūzijos teisė iš esmės skiriasi nuo Vokietijos ir Anglijos teisės, kadangi jau pačiose principinėse, įstatyme įtvirtintose civilinės deliktinės atsakomybės nuostatose nėra nustatyta jokių ribojimų nei saugomų teisių ir interesų ratui,

---

²² *Cit. op.* 17.

²³ *Cit. op.* 20, p. 3.

²⁴ *Cit. op.* 18.

nei asmenų grupėms, turinčioms teisę į žalos atlyginimą. Vienintelis reikalavimas – ginama teisė arba interesas, į kurį buvo pasikėsinta, privalo būti teisėtas²⁵.

Pažymėtina, kad Prancūzijos deliktų teisė vienodai saugo ir gina asmenų teisėtus interesus tiek dėl privačių asmenų, tiek ir dėl viešosios valdžios veiksmais padarytos žalos. Minėtina, kad Prancūzijos teisė neskiria neteisėtumo ir kaltės kaip dviejų atskirų civilinės atsakomybės sąlygų. Kaltė Prancūzijoje suprantama kaip veikimas ar neveikimas, kuriuo pažeidžiama teisės norma. Kaltė gali pasireikšti tyčia ar neatsargiai, o pats neatsargumas nustatinėjamas naudojant *bonus pater familias* etaloną. Kaltė viešojoje deliktinėje Prancūzijos atsakomybėje suvokiama labai plačiai – asmeniui suteikiama teisė prisiteisti žalos atlyginimą iš valdžios institucijos visais atvejais, kai aktas administracine tvarka panaikinamas kaip neteisėtas, netgi tais atvejais, kai neteisėtumas pasireiškia klaidos forma valstybės pareigūnui realizuojant jam suteiktą diskrecijos teisę²⁶. Tačiau Prancūzijoje egzistuoja du valstybės deliktinės atsakomybės režimai. Pirmasis, kaip minėta aukščiau, yra pagrįstas kalte ir taikomas visais atvejais, kai kompetentinga administracinių aktų teisėtumą nagrinėjanti institucija nustato, kad aktas yra neteisėtas. Antrasis režimas – civilinė atsakomybė be kaltės, pagrįsta „visuomeninės naštos lygybės“ principu, reiškiančiu, kad visuomeninė našta, įskaitant ir valdžios institucijų neigiamą įtaką, turi būti paskirstyta vienodai visiems visuomenės nariams. Todėl atveju, kai asmeniui tenka didesnė našta, negu jam priklausanti dalis lyginant su kitais visuomenės nariais, tokio asmens patirta žala turi būti jam kompensuojama²⁷.

Apibendrinant pažymėtina, kad prancūzų tradicijoje atlyginama bet kokios rūšies ar pobūdžio žala, ji turi būti konkrečiai apibrėžta, nenustatoma apribojimų nei saugomų teisių ir interesų ratui, nei asmenų grupėms, turinčioms reikalavimo teisę į žalos atlyginimą, išskyrus reikalavimą, jog ginama asmens teisė ar interesas turi atitikti teisėtumo reikalavimus.

1.2 Vokiečių tradicija

Vokietijos deliktų teisės pagrindinės nuostatos įtvirtintos Vokietijos civilinio kodekso (BGB) 823 ir 826 straipsniuose. Priešingai, nei nustatyta prancūzų teisėje, čia nėra ginama bet kokios rūšies ar pobūdžio žala, o įtvirtinama atskirų deliktų sudėčių taisyklės

---

²⁵ *Cit. op.* 20, p. 57-59.

²⁶ SELELIONYTĖ, S. Neteisėtumas kaip valstybės deliktinės atsakomybės sąlyga. *Jurisprudencija*, 2006, Nr. 1 (79), p. 102-112.

²⁷ *Cit. op.* 20, p. 393.

konceptija, t.y. Vokietijos deliktų teisė grindžiama ginamų vertybių įvardijimu. Šiuo požiūriu galima skirti:

1) subjektinių teisių pažeidimus (BGB 823 straipsnio 1 dalis, nustatanti, jog asmuo yra atsakingas už žalą, pasireiškiančią nukentėjusiojo gyvybės atėmimu, kūno, sveikatos, laisvės, nuosavybės arba kitos konkrečiam asmeniui priklausančios teisės pažeidimu);

2) įstatymų, kurie saugo kitų asmenų interesus, pažeidimus (BGB 823 straipsnio 2 dalis);

3) tyčinės žalos padarymus, padarant priešingus geriems papročiams veiksmus (BGB 826 straipsnis);

4) specialūs deliktai.

BGB 823 straipsnyje minima „kitos teisės“ sąvoka teismų praktikoje traktuojama gana siaurai: ši sąvoka apima tik tokias teises, kurias teisinė sistema gina *erga omnes*, tokias kaip daiktines teises (*in rem*), pramoninės nuosavybės teises, taip pat teisę į įkurtą ir veikiantį verslą bei teisę į vardą, atvaizdą ir kitas su asmeniu neatsiejamai susijusias teises²⁸.

Vokietijos teisė iš principo nepripažįsta trečiųjų asmenų teisės į kompensaciją. Tačiau iš pastarųjų metų teismų praktikos matyti, kad pagal Vokietijos BGB 823 straipsnį galimas ir neturtinės žalos tretiesiems asmenims atlyginimas, jei emocinio sukrėtimo atveju padaroma žala trečiojo asmens sveikatai, ir tik esant šioms sąlygoms: a) trečiojo asmens sveikatos sutrikimai dėl patirto rimto emocinio sukrėtimo gali būti vertinami kaip sveikatos sužalojimas ir turi viršyti normaliai tikėtiną reakciją artimojo netekties atveju; b) nukentėjusį ir trečiąjį asmenį turi sieti glaudūs šeimos santykiai; c) žala atlyginama tik tada, kai tarp trečiojo asmens sveikatos emocinio sukrėtimo ir neteisėtų veiksmų yra pateisinamas priežastinis ryšys, t.y. jeigu poveikis nukentėjusiajam buvo toks, kad būtų sukėlęs panašaus pobūdžio emocinį sukrėtimą kiekvienam vidutiniškai jautriam asmeniui, todėl žala atlyginama tik nukentėjusiojo sunkaus sužalojimo ar mirties atveju²⁹.

Tyčinės žalos padarymo atvejais (BGB 826 straipsnis) įstatymas nenustato jokių ribojimų dėl pažeistų vertybių pobūdžio ir numato, kad asmuo yra atsakingas, jeigu jis sukėlė žalą tyčia, veiksmais, prieštaraujančiais geriems papročiams (veikimas *contra bonos mores*). Įstatymas nepateikia net orientacinio apibrėžimo, kas turėtų būti laikoma gerais papročiais. Tačiau teismų praktikoje ši nuostata dažnai taikoma kaip pagrindas

---

²⁸ *Cit. op.* 20, p. 63.

²⁹ *Cit. op.* 20, p. 437.

taikyti deliktinę atsakomybę asmeniui, kuris padarė žalą tokiais veiksmais, kad tikėtina, jog vidutinis atitinkamo socialinio sluoksnio atstovas jiems visiškai nepritartų³⁰.

Vokietijos Konstitucijos 34 ir BGB 839 straipsniuose įtvirtintos pagrindinės teisės normos, reglamentuojančios ir valstybės deliktinę atsakomybę. BGB 839 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad valstybės pareigūnas, kuris tyčia ar neatsargiai pažeidžia jam suteiktą pareigą trečiojo asmens atžvilgiu, privalo kompensuoti visus dėl tokio pažeidimo atsiradusius nuostolius. Remiantis Vokietijos Konstitucijos 34 straipsniu ne asmeniškai pareigūnas, o valstybė ar institucija, kurioje pareigūnas dirba, yra įpareigoti atlyginti tokio pareigūno padarytą žalą. Iš to sektų, kad Vokietijoje valstybės civilinė atsakomybė kyla tik esant jos pareigūno kaltei. Tačiau Vokietijoje egzistuoja ir valstybės atsakomybės be kaltės režimas, pagrįstas „aukos teorija“ (vok. *aufopferung*, angl. *sacrifice*), teigiančios, kad kiekvienas visuomenės narys turi tam tikru mastu aukoti savo interesus visuomenės labui. Tačiau jei jis įrodo, kad jo „auka“ buvo daug didesnė nei kitų visuomenės narių (t.y. jis patyrė nepateisinamos žalos), jo patirta žala kompensuojama, neįrodinėjant valdžios institucijos ar pareigūno kaltės³¹.

Tokiu būdu vokiečių tradicijoje nėra atlyginama bet kokios rūšies ar pobūdžio žala, o įtvirtinama atskirų deliktų sudėčių taisyklės koncepcija. Skiriamos trys pagrindinės atskirų deliktų sudėtys ir keletas specifinių atvejų. Dvi pagrindinės atskirų deliktų sudėtys apima nors ir labai platų, tačiau baigtinį ginamų teisių ir interesų sąrašą. Trečioji sudėtis siejama su tyčinės žalos padarymu. Tokiais atvejais įstatymas dėl pažeistų vertybių pobūdžio jokių ribojimų nenustato.

1.3 Anglų (bendrosios teisės) tradicija

Skirtingai nuo kontinentinės teisės tradicijos, anglų teisė ir šiandien primena senovės Romos teisei būdingą kazuistinį deliktų teisės pobūdį – atskirų kasų rinkinį, ir kartu su tuo susijusiomis specifinėmis patirtos žalos kompensavimo formomis. Anglų teisės vystymosi procese atskiros deliktinės atsakomybės rūšys įgijo specifinius pavadinimus, kaip, pavyzdžiui, prievarta prieš asmenį, kuri vėliau apėmė tokias deliktų rūšis, kaip grasinimas, įžeidimas veiksmu, neteisėtas laisvės atėmimas; tyčiniai deliktai susiję su kilnojamaisiais daiktais; tyčiniai deliktai susiję su žemės sklypu ir viešosios tvarkos

---

³⁰ *Cit. op.* 20, p. 65.

³¹ *Cit. op.* 25.

pažeidimais, ir kt.³² Šių dienų anglų tradicijoje galima skirti sekančius tyčinių deliktų tipus³³:

1) įvairios prievartos prieš asmenį formos, įvairaus pobūdžio žala, susijusi su žemės sklypu;

2) žala, patirta dėl viešosios tvarkos pažeidimų;

3) žala kilnojamajam turtui ir specifiniai ekonominiai deliktai, tokie kaip sukčiavimas ar apgaulė;

4) sukurstymas pažeisti sutartį;

5) pasinaudojimas kito reputacija;

6) piktavališkas, tyčinis melas, apgaulė;

7) sąmokslas;

8) įbauginimas;

9) kiti, rečiau pasitaikantys deliktai.

Ekonominiai deliktai, kaip atskira deliktų rūšis, savo ruožtu apima tokius deliktus, kaip:

1) sutartinių santykių trukdymas (kišimasis į sutartinius santykius);

2) gąsdinimas (bauginimas);

3) susitarimas dėl nusikaltimo;

4) žalos sukėlimas neteisėtomis priemonėmis;

5) darbo (kolektyviniai) ginčai³⁴.

Tik devynioliktame amžiuje anglų tradicijoje išsivystė daug modernesnė ir šiuo metu daug bendresnė deliktų dėl neatsargumo sistema. Tačiau kiekvienas deliktas dėl neatsargumo yra ribojamas rūpestingumo pareigos (angl. *duty of care*) pažeidimo laipsniu. Tokiu būdu viena iš pagrindinių sąlygų taikyti deliktinę atsakomybę dėl neatsargumo yra reikiamo rūpestingumo standarto pažeidimo konstatavimas, t.y. ieškovas turi įrodyti, jog atsakovas šią pareigą atžvilgiu ieškovo pažeidė. Reikiamo rūpestingumo standarto pažeidimo laipsnio vertinimas siejamas su nukentėjusiojo patirtos žalos konkrečia rūšimi, taigi nėra ir universalių vertinimo taisyklių pažeidimo mastui, būtino kilti deliktinei atsakomybei dėl neatsargumo. Be pažeidimo konstatavimo būtina nustatyti ir priežastinį ryšį tarp pareigos pažeidimo ir žalos atsiradimo, be to reikalaujama, kad žala nebūtų pernelyg „nutolusi“, t.y., kad galima būtų neginčytinai pripažinti, jog atsakovas laikytinas už ją atsakingu.

---

³² *Cit. op.* 20, p. 2.

³³ SAMLAND, S. National legal systems on tort liability [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011-10-17]. Prieiga per internetą: <<http://www.jurawelt.com/studenten/skripten/eur/6891>>.

³⁴ *Cit. op.* 21.

Rūpestingumo pareiga yra esminis delikto dėl neatsargumo elementas. Sprendžiant klausimą dėl deliktinės atsakomybės taikymo, pirmiausia sprendžiamas klausimas, ar žalos padarymu kaltinamas asmuo apskritai turėjo kokią nors rūpestingumo pareigą ieškovui. Esant teigiamam atsakymui, turi būti įvertinta, ar turėjo atsakovas vykdyti reikiamo rūpestingumo pareigas ieškovui, atsižvelgiant į konkrečias nagrinėjamos bylos aplinkybes. Šios sąlygos kildinamos iš *Donoghue vs. Stevenson* bylos³⁵, kurioje Lordų rūmai apibrėžė taip vadinamo artumo principą (angl. *neighbour principle*), vėliau tapusiu anglų deliktų teisės bendru principu, o dar vėliau išvystytu į trijų pakopų testą, siekiant atsakyti į klausimus:

- 1) ar žala galėjo būti realiai numatoma?
- 2) ar ryšys tarp ieškovo ir atsakovo buvo pakankamai betarpiškas?
- 3) ar sąžininga, teisinga ir pagrįsta taikyti reikiamo rūpestingumo standartą?

Atsakius į visus klausimus teigiamai, pripažintina, jog atsakovui taikytina deliktinė atsakomybė.

Neturtinės žalos atlyginimas tretiesiems asmenims dėl patirtų neigiamų išgyvenimų sužalojus artimuosius, kaip netiesiogiai nukentėjusiems asmenims, iš esmės taip pat įmanomas tik nustačius specialų deliktą – nervinį šoką. Tretieji asmenys nuo 1982 m. turi teisę ir į fiksuotą neturtinės žalos atlyginimą netekus artimo asmens pagal 1976 m. Mirtinų atsitikimų įstatymą (angl. *Fatal Accident Act*)³⁶.

Anglijos teisė pasižymi ir tuo, kad čia deliktinė atsakomybė taikoma vienodai privatiems asmenims ir valstybės valdžios institucijoms. Vienintelė svarbesnė išimtis – piktnaudžiavimo valdžia (angl. *misfeasance in public office*) deliktas. Tačiau dažniausi teisiniai pagrindai, naudojami valstybės valdžios institucijų padarytai žalai atlyginti, yra nerūpestingumo ir statutinės pareigos pažeidimo deliktai. Pagrindinis klausimas, į kurį siekiama atsakyti Anglijos teisėje taikant šiuos deliktus valstybės institucijai ar pareigūnui, yra šis – kaip nustatyti, ar turi valdžios institucija rūpestingumo pareigą konkrečiau ieškovo atžvilgiu?³⁷

Taigi, anglų tradicijoje nėra įtvirtinta nei bendra, nei dalinė atskirų deliktų sudėčių koncepcija. Ji pasižymi kazuistiniu - atskirų rūšių deliktų rinkinio, pobūdžiu, nustatant kiekvienam atvejui ar jų grupei atskirus taikymo pagrindus ir sąlygas. Skiriama eilė apibrėžtų deliktų ir deliktų dėl neatsargumo sistema, reikalaujanti kiekvienu atveju įrodyti konkretų reikiamo rūpestingumo standarto pažeidimą.

---

³⁵ Donoghue v. Stevenson. *Case report* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011-10-17]. Prieiga per internetą: <<http://www.scottishlawreports.org.uk/Resources/dvs/donoghue-v-stevenson-report.html>>.

³⁶ *Cit. op.* 17.

³⁷ *Cit. op.* 20, p. 360.

1.4 Skandinavų tradicija

Skandinavų tradicija (Danija, Suomija, Islandija, Švedija, Norvegija) deliktų teisės tradicijų atžvilgiu, kaip ir teisės sistemų tradicijų atžvilgiu apskritai, užima specifinę vietą. Ji nėra priskirtina bendrosios teisės tradicijai, kadangi istoriškai visiškai nepriklausė nuo viduramžių Anglijos teisės. Nėra skandinavų tradicija priskirtina ir kontinentinei teisei, kadangi ją mažai įtakojo ir kontinentinei privatinei teisei būdingas kodifikavimo bruožas. Savo ruožtu skandinavų šalyse istoriškai susidarė ypač palankios sąlygos šių šalių teisės unifikavimui ir harmonizavimui – istoriškai šalys vystėsi labai panašiai, susiklostę glaudūs kultūriniai ryšiai, labai panašios (išskyrus suomių) kalbos, panašios politinės sistemos, gyventojų skaičius, ekonominio išsivystymo laipsnis ir visos išsidėsčiusios Europos kontinento pakraštyje³⁸.

Šalių bendradarbiavimo rezultate buvo unifikuota sutarčių teisė, daugelis teisinio reguliavimo sričių, reglamentuojančių daiktines ir prievolių teises, tačiau deliktų teisės unifikavimas nebuvo pasiektas. Skandinavijos šalyse nėra kodifikuotų teisės aktų, įtvirtinančių deliktinę atsakomybę. Galioja atskiri įstatymai, reglamentuojantys atskirus nesutartinės atsakomybės aspektus, nemažai normų susiformavo kaip teismų veiklos rezultatas. Dalis taisyklių taikomos kaip paprotinės normos.

Teisės doktrinoje skandinavų tradicija išskiriama todėl, kad, kaip ir anglų tradicijoje, ji neturi bendro deliktų teisės kodifikuoto reguliavimo, tačiau, priešingai anglų tradicijai, joje nėra skiriamos ir atskiros sąlygos deliktinės atsakomybės taikymui atskirose srityse. Ir ta prasme skandinavų jurisdikcija yra artimesnė kontinentinės teisės tradicijos valstybėms.

---

³⁸ *Cit. op. 20, p. 4.*

2. LIETUVOS DELIKTŲ TEISĖS SISTEMA

Siekiant apibūdinti Lietuvos deliktų teisės sistemą, minėtina, kad šio skyriaus tikslas nėra pateikti išsamią Lietuvos deliktų teisės charakteristiką, tačiau siekiama skirti esmines, konceptualias nuostatas, reikšmingas lyginamuoju aspektu pagrindinių Vakarų Europos deliktų teisės tradicijų atžvilgiu.

2.1 Bendrosios nuostatos

Lietuvos Respublikos Konstitucijos³⁹ 30 straipsnio 2 dalyje nustatyta:

„Asmeniui padarytos materialinės ir moralinės žalos atlyginimą nustato įstatymas.“

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo doktrinoje⁴⁰ pabrėžiama, jog minėta konstitucinė nuostata įpareigoja įstatymų leidėją išleisti įstatymus, nustatančius žalos atlyginimą asmeniui už jam padarytą turtinę ir neturtinę žalą, tuo pačiu pabrėžiant, kad įstatymuose turi būti užtikrintas realus pažeistų žmogaus teisių ir laisvių gynimas, jis turi būti derinamas su kitų Konstitucijoje įtvirtintų vertybių apsauga.

Įgyvendinant minėtas nuostatas, CK 1.138 straipsnio 6 punkte nustatyta, jog vienas iš civilinių teisių gynimo būdų yra ir išieškojimas iš pažeidusio teisę asmens jo padarytą turtinę ar neturtinę žalą (nuostolius). Taigi asmeniui, padariusiam kitam asmeniui žalą, kyla civilinė atsakomybė – turtinė prievolė, kurios turinys specifinis – šios prievolės kreditorius turi teisę reikalauti atlyginti nuostolius arba sumokėti netesybas, o skolininkas privalo atlyginti kreditoriui padarytus nuostolius arba sumokėti netesybas. CK 6.245 straipsnio 2 dalyje skiriamos dvi civilinės atsakomybės rūšys: sutartinė ir deliktinė. To paties straipsnio 4 dalyje pateikiama deliktinės atsakomybės samprata, nustatant, jog deliktinė atsakomybė yra turtinė prievolė, atsirandanti dėl žalos, kuri nesusijusi su sutartiniais santykiais, išskyrus atvejus, kai įstatymai nustato, kad deliktinė atsakomybė atsiranda ir dėl žalos, susijusios su sutartiniais santykiais.

Pagrindinės civilinės deliktinės atsakomybės taisyklės suformuluotos CK 6.263 straipsnyje, kurio 1 dalyje nustatyta, jog kiekvienas asmuo turi pareigą laikytis tokio elgesio taisyklių, kad savo veiksmais (veikimu ar neveikimu) nepadarytų kitam asmeniui

³⁹ Lietuvos Respublikos Konstitucija (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 1992, Nr. 33–1014.

⁴⁰ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. birželio 30 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos žalos, padarytos neteisėtais kvotos, tardymo, prokuratūros ir teismo veiksmais, atlyginimo įstatymo 3 straipsnio 1 dalies ir 4 straipsnio 1 dalies 1 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai.“ Valstybės žinios, 2000, Nr. 54-1588.

žalos. Tai iš prancūzų teisės tradicijos atėjęs generalinio delikto principas, reiškiantis, bendrąja prasme, kad bet koks žalos padarymas laikomas deliktu, jeigu žalos padaręs asmuo neįrodo esant aplinkybių, dėl kurių jo civilinė atsakomybė negalima. Taigi generalinio delikto principas reiškia, kad padarytos žalos faktas kartu reiškia ir žalos padariusio asmens veiksmų neteisėtumo ir jo kaltės prezumpciją⁴¹.

CK 6.263 straipsnio 2 dalyje nustatyta, jog žalą, padarytą asmeniui, turtui, o įstatymų numatytais atvejais – ir neturtinę žalą privalo visiškai atlyginti atsakingas asmuo. Ši nuostata įtvirtina kiekvieno asmens (tiek fizinio, tiek ir juridinio) bendrąją pareigą elgtis atsargiai. Ji vadinama rūpestingumo pareiga (angl. *duty of care*). Pagal šią normą ją turi kiekvienas kiekvienam. Tačiau šios pareigos pobūdis, turinys ir laipsnis nėra vienodi. Vieni turi didesnę, kiti mažesnę rūpestingumo pareigą. Tai priklauso nuo daugelio aplinkybių – asmens darbo, kvalifikacijos, teisinio veiklos reglamentavimo. Minėtais aspektais akivaizdu, jog aptariamas rūpestingumo pareigos standartas perimtas iš anglų tradicijos, kur viena iš pagrindinių sąlygų taikyti deliktinę atsakomybę dėl neatsargumo yra reikiamo rūpestingumo standarto pažeidimo konstatavimas, t.y. ieškovas turi įrodyti, jog atsakovas šią pareigą atžvilgiu ieškovo pažeidė. CK 6.263 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas ir visiško nuostolių atlyginimo principas. Jis išreiškia civilinės deliktinės atsakomybės kompensacinę funkciją, kurios esmė – siekti kompensuoti nukentėjusiojo turtinius praradimus, o ne nubausti žalos padariusį asmenį. Šis principas taikomas tik turtinės žalos atlyginimui. Neturtinei žalai šis principas netaikomas, nes jos neįmanoma tiksliai įvertinti pinigais. Todėl neturtinė žala Lietuvoje atlyginama tik įstatymų numatytais atvejais. Taip pat pažymėtina, kad visiško nuostolių atlyginimo principas Lietuvos deliktų teisės sistemoje nėra absoliutus. Teismas gali nustatyti ribotą civilinę atsakomybę, kai atlyginama tik dalis žalos⁴².

CK 6.263 straipsnio 3 dalyje įtvirtintas taip vadinamas netiesioginės atsakomybės institutas, nustatantis, jog įstatymų numatytais atvejais asmuo privalo atlyginti dėl kito asmens veiksmų atsiradusią žalą arba savo valdomų daiktų padarytą žalą. Tai – specialiosios normos, reglamentuojančios deliktinę atsakomybę be kaltės.

Lietuvos deliktų teisėje taip pat skiriamos vertybės, kurioms skiriama padidinta teisinė apsauga. Tai – asmens sveikata, gyvybė bei bet kokios rūšies patirta žala dėl padaryto nusikaltimo. Nors CK 6.250 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad neturtinė žala

⁴¹ MIKELĖNAS, V. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga: Prievolių teisė*. Vilnius: Justitia, 2003. I t., p. 366-367.

⁴² CK 6.251 str. 2 d.: „Teismas, atsižvelgdamas į atsakomybės prigimtį, šalių turtinę padėtį ir jų tarpusavio santykius, gali sumažinti nuostolių atlyginimo dydį, jeigu dėl visiško nuostolių atlyginimo atsirastų nepriimtinių ir sunkių pasekmių. Tačiau sumažintas nuostolių atlyginimas negali būti mažesnis už draudimo sumą, kuria skolininko civilinė atsakomybė buvo ar turėjo būti privalomai apdrausta.“

atlyginama tik įstatymų nustatytais atvejais, tačiau pabrėžiama, jog neturtinė žala atlyginama visais atvejais, kai ji padaryta dėl nusikaltimo, asmens sveikatai ar dėl asmens gyvybės atėmimo.

CK 6.271 straipsnyje įtvirtintas generalinio delikto principas ir atsakomybei už žalą atsiradusią dėl valdžios institucijų neteisėtų aktų. Šioje normoje vartojamas terminas „aktas“ reiškia bet kokią valdžios institucijos ar jos darbuotojų veiksmą (veikimą, neveikimą), kuris tiesiogiai daro įtakos asmenų teisėms, laisvėms ir interesams (valstybės ar savivaldybės institucijų priimami teisės ar individualūs aktai, administraciniai aktai, fiziniai aktai ir t.t., išskyrus teismo nuosprendžius, sprendimus ir nutartis). Įstatymas numato ir neturtinės žalos, padarytos valdžios institucijų ir pareigūnų neteisėtais veiksmais atlyginimą⁴³.

Įgyvendinant Europos Bendrijų Tarybos direktyvas^{44,45,46}, CK įtvirtintos ir specialiosios normos, nustatančios deliktinę atsakomybę už žalą, atsiradusią dėl netinkamos kokybės produktų ar paslaugų, ir už žalą, atsiradusią dėl klaidinančios reklamos.

Lyginant bendrąsias Lietuvos deliktų teisės sistemos nuostatas su pagrindinėmis Vakarų Europos deliktų teisės tradicijomis darytina išvada, jog tai iš esmės kontinentinės teisės tradicija, aiškiai kodifikuota sistema, pasižyminti visų pagrindinių tradicijų elementais – generalinio delikto principu, ginamų vertybių įvardijimu, rūpestingumo pareigos standarto principu. Tačiau Lietuvos deliktų teisėje minėti principai įtvirtinti bendresniu laipsniu, paliekant atvirą ginamų vertybių sąrašą, konkretizuojant specialius deliktus, kai atsakomybė atsiranda be kaltės, ir deliktus, kai taikoma deliktinė atsakomybė už žalą, padarytą esant sutartiniams santykiams.

---

⁴³ Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas. Valstybės žinios, 1999, Nr. 60-1501. Nauja įstatymo redakcija, patvirtinta 2006 m. birželio 27 d. įstatymu Nr. X-736 (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2006, Nr. 77-2975, 42 str.: „Viešojo administravimo subjektas, pažeidęs šio įstatymo reikalavimus, atsako įstatymų nustatyta tvarka. Turtinė ir neturtinė žala, atsiradusi dėl viešojo administravimo subjektų neteisėtų aktų, atlyginama Civilinio kodekso ir kitų įstatymų nustatyta tvarka.“

⁴⁴ 1985 m. liepos 25 d. Europos Bendrijų Tarybos direktyva Nr. 85/374/EEB dėl valstybių narių įstatymų, kitų teisės aktų ir administracinių nuostatų dėl atsakomybės už netinkamos kokybės gaminius. OL, 1985, L 210, p. 29.

⁴⁵ 1984 m. rugsėjo 10 d. Europos Bendrijų Tarybos direktyva Nr. 84/450/EEB dėl valstybių narių įstatymų, kitų teisės aktų ir administracinių nuostatų dėl klaidinančios reklamos suderinimo. OL, 1984, L 250, p. 17.

⁴⁶ 1997 m. spalio 6 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva Nr. 97/55/EB, papildanti direktyvą Nr. 84/450/EEB, įtraukiant į jos reguliavimo sritį ir lyginamąją reklamą. OL, 1997, L 290, p. 18.

2.2 Civilinės deliktinės atsakomybės sąlygos

Civilinė deliktinė atsakomybė – tai turtinė prievolė. Savo ruožtu prievolė yra viena iš civilinių teisinių santykių rūšių, kurią nuo kitų civilinių teisinių santykių skiria tik jai vienai būdingi bruožai, kaip:

- pirma, prievolė visada sieja tik dvi teisinio santykio šalis – kreditorių ir skolininką (šiuo atveju neturi reikšmės, kad kreditorių ir skolininkų gali būti ne vienas, o daugiau, t.y. asmenų daugetas);

- antra, kreditorių ir skolininką sieja tarpusavio teisės ir pareigos;

- trečia, už pareigų nevykdymą skolininkui gali būti taikomos civilinės teisinės sankcijos⁴⁷.

Teisiniam santykiui atsirasti būtinos jį reglamentuojančios teisinės normos ar teisiniai principai ir juridiniai faktai – konkrečios gyvenimo aplinkybės, įvykiai, su kurių buvimu teisės norma sieja konkrečių teisinių santykių atsiradimą, pasikeitimą arba pasibaigimą. Šie faktai tampa juridiniais ne dėl kokių nors savo vidinių, pačių iš savės savybių, o būtent dėl to, kad su jais įstatymų leidėjas sieja teisinių santykių atsiradimą, pasikeitimą ar pasibaigimą. Fakto pripažinimas juridiniu reiškia ir valstybės įsipareigojimą reguliuoti jo pagrindu atsirandančius socialinius santykius⁴⁸.

Kontinentinės teisės tradicijos šalyse, kaip ir Lietuvoje, juridiniai faktai, kurių pagrindu atsiranda civilinė atsakomybė, yra vadinami civilinės atsakomybės sąlygomis⁴⁹.

Civilinės atsakomybės ypatumas yra tas, kad vienas juridinis faktas – atsakomybės sąlyga, nėra pakankamas pagrindas jai atsirasti. Tik esant visų būtinų sąlygų visumai, galima kalbėti apie civilinę atsakomybę, kaip apie egzistuojančią prievolę.

CK įtvirtintos keturios bendros sąlygos, būtinos atsirasti tiek sutartinei, tiek ir deliktinei civilinei atsakomybei, kartu pateikiant ir jų visų legalius apibrėžimus, t.y.: neteisėti veiksmai (6.246 straipsnis), kaltė (6.248 straipsnis), priežastinis ryšys (6.247 straipsnis), žala ir nuostoliai bei neturtinė žala (atitinkamai 6.249 ir 6.250 straipsniai). Tačiau kiekvienos jų aiškinimas ir taikymas sprendžiant atskirų rūšių civilinės atsakomybės atsiradimo klausimus yra teisės doktrinos ir formuojamos teismų praktikos raidos rezultatas.

---

⁴⁷ MIKELĖNAS, V. *Prievolių teisė*. Pirmoji dalis. Vilnius: Justitia, 2009, p. 16-17.

⁴⁸ VAIŠVILA, A. *Teisės teorija*.: vadovėlis. Vilnius: Justitia, 2004, p. 404-405.

⁴⁹ *Cit. op.* 13, p. 98.

2.2.1 Kaltė

CK 6.248 straipsnio 3 dalyje pateikiama kaltės samprata, nustatant, jog asmuo kaltas, jeigu atsižvelgiant į prievolės esmę bei kitas aplinkybes jis nebuvo tiek rūpestingas ir apdairus, kiek atitinkamomis sąlygomis buvo būtina. Šia samprata įstatymų leidėjas įtvirtino objektyvų kaltės aiškinimą sprendžiant civilinės deliktinės atsakomybės taikymo klausimą. Tai reiškia, kad atsakymas į klausimą, ar žalą padaręs asmuo yra kaltas ar ne, turi būti pateikiamas ne vertinant asmens psichikos, psichologinę būseną, o jo elgesį, remiantis apdairaus, rūpestingo ir atidaus žmogaus (*bonus pater familias*) elgesio standartu⁵⁰. Žalą padaręs asmuo pripažintinas kaltu, jeigu apdairus, rūpestingas ir atidus žmogus tokioje pat situacijoje būtų pasielgęs kitaip ir žalos išvengęs. Ir priešingai, jeigu esant tokiomis pat aplinkybėmis žalos nebūtų išvengęs ir apdairus, rūpestingas, atidus ir atsargus žmogus, asmuo kaltu nėra pripažintinas.

Pateikta kaltės samprata atspindi ir pagrindinį civilinės atsakomybės taikymo tikslą – kompensuoti neteisėtais veiksmais padarytą žalą, o ne nubausti kaltą dėl žalos atsiradimo asmenį. Pastarasis tikslas būdingas baudžiamajai teisei, todėl baudžiamosios atsakomybės atveju taikoma kitokia - subjektyviosios kaltės samprata. Taikant civilinę atsakomybę kaltė nustatoma remiantis ne subjektyviais, o tik objektyviais kriterijais. Kaltė civilinėje teisėje suvokiama kaip asmens faktinio elgesio objektyvi neatitiktis reikiamam apdairumui ir rūpestingumui, kuris buvo būtinas konkrečiomis aplinkybėmis, kad asmuo nepadarytų žalos. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas taip pat yra pažymėjęs, kad civilinė atsakomybė yra turtinė, pirmiausia kompensacinio pobūdžio. Todėl kaltė civilinėje teisėje suprantama kitaip, negu teisės šakose, reguliuojančiose asmeninio poveikio siekiančių sankcijų taikymą (baudžiamojoje, administracinėje, darbo teisėje). Civilinėje teisėje nėra svarbus žalą padariusio asmens veiksmų vidinis vertinimas, asmens požiūris į savo veiksmus, į jų pasekmes bei asmens elgesio visuomeninis vertinimas. Į pirmą eilę iškeliamas žalą padariusio asmens faktinio elgesio ir tam tikro elgesio standarto santykis. Asmuo pripažįstamas kaltu dėl žalos padarymo, jeigu jo elgesys neatitinka įstatymuose ar kituose teisės aktuose nustatytų veikimo tam tikrose situacijose standartų, nes jis nesugebėjo elgtis taip, kaip turėjo pasielgti protingas žmogus⁵¹.

⁵⁰ MIKELĖNAS, V. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga: Prievolių teisė*. Vilnius: Justitia, 2003. I t., p. 339.

⁵¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2000 m. birželio 16 d. padarytos teismų praktikos taikant įstatymus dėl atlyginimo turtinės žalos, padarytos eismo įvykiu metu, apibendrinimo apžvalga [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011-11-05]. Prieiga per internetą: <http://www.lat.lt/3_nutartys/senos/nutartis.aspx?id=26337>.

Taigi, nustatant kaltę civilinės deliktinės atsakomybės taikymo tikslais galima teigti, jog lyginami du elgesio standartai: pirma, faktinis asmens elgesys konkrečioje situacijoje ir, antra, hipotetinis protingo, rūpestingo asmens objektyvus elgesio standartas. Jeigu yra šių dviejų elgesio modelių neatitiktis, turi būti konstatuotina kaltė⁵².

Vertinant, ar asmuo kaltas, ar ne, atsižvelgtina ir į tai, jog atidumo, atsargumo, rūpestingumo ir apdairumo standartai nėra vienodi. Vienoks rūpestingumo ir atidumo standartas taikytinas, pavyzdžiui, dviratininkui, kitoks – lėktuvo pilotui, dar kitoks – gydytojui ir t.t. Todėl dėl kaltės konstatavimo būtina atsižvelgti ir į prievolės pobūdį, šalių tarpusavio santykius, žalos padarymo aplinkybes, teisės aktuose, profesinės etikos taisyklėse ir kitokuose šaltiniuose nustatytus elgesio standartus⁵³. Tokia nuostata formuojama ir Lietuvos teismų praktikoje^{54,55}.

Diskutuotina CK 6.248 straipsnio 2 dalies nuostata, jog civilinės atsakomybės sąlyga – kaltė, gali pasireikšti tyčia. Tyčine kalte laikomas toks asmens elgesys, kai sąmoningai siekiama padaryti žalos arba sąmoningai leidžiama jai atsirasti. Tai – subjektyvios kaltės principas, vienas iš nusikaltimo sudėties subjektyviųjų požymių. Esminis tyčios požymis – sąmoningas psichinis ryšys tarp kaltininko valios ir jo veiksmų, suvokimas, kad jo veiksmai turi nusikalstamos veikos pobūdį, gali sukelti baudžiamajame įstatyme numatytus padarinius, ir jų norint⁵⁶. Taigi, esant kaltės pasireiškimui tyčia,

---

⁵² MIZARAS, V. Lietuvos deliktų teisės raidos aktualijos ir tendencijos. In *Trends and Perspectives In The Development of Contemporary Civil Law* (ed. Vytautas Mizaras), Vilnius: Justitia, 2007, p. 51-75.

⁵³ *Cit. op.* 50, p. 340.

⁵⁴ Ištrauka iš Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. kovo 31 d. nutarties c. b. *D.Aničienė v. Vilniaus universiteto Onkologijos institutas*, Nr. 3K-3-438/2003, kat. 39.6.2.12:

„Pareiga elgtis atsargiai, dėmesingai ir savo veikla nedaryti žalos kitiems yra bendro pobūdžio pareiga, kurią turi vykdyti bet kuris asmuo. Šios pareigos laipsnis nėra vienodas visiems asmenims. Egzistuoja tam tikrų profesijų žmonės, kurių veiklai yra taikomi didesni, reiklesni elgesio standartai“.

⁵⁵ Ištrauka iš Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2001 m. lapkričio 14 d. nutarties c. b. *L.M.Sandienė v. Kauno Raudonojo Kryžiaus ligoninė*, Nr. 3K-3-1140/2001, kat. 39.6.2.12:

„Vertinant gydytojo veiksmus ir sprendžiant jo kaltės klausimą, turi būti taikomas atidus, dėmesingų, rūpestingų, kvalifikuoto gydytojo elgesio standartas. Sprendžiant gydytojo kaltės klausimą taip pat svarbu atsižvelgti į tai, kokios prievolės susiklosto teikiant medicinos paslaugas. Vertinant pacientą ir gydytoją (sveikatos priežiūros įstaigą) siejančias prievoles, reikia turėti omenyje civilinės teisės doktrinoje priimtą prievolių skirstymą į tris rūšis priklausomai nuo siekiamo rezultato ir skolininko pareigos pobūdžio. Pagal šį kriterijų prievolės skirstomos į prievoles pasiekti tam tikrą rezultatą, prievoles užtikrinti, kad pareiga būtų vykdoma dedant maksimalias pastangas, ir prievoles garantuoti tam tikrus faktus ar rezultatą. Paprastai gydytojas negali garantuoti, kad bus pasiektas konkretus rezultatas, pavyzdžiui, kad ligonis bus išgydytas. Darytina išvada, kad pacientą ir gydytoją (sveikatos priežiūros įstaigą) sieja prievolė, kurios turinį sudaro gydytojo pareiga užtikrinti, kad ši prievolė būtų vykdoma dedant maksimalias pastangas, t.y. užtikrinant maksimalų atidumo, rūpestingumo, atsargumo ir kvalifikuotumo laipsnį. Taigi, sprendžiant dėl gydytojų kaltės, būtina atsakyti į klausimą, ar tikrai medicinos paslaugos buvo teikiamos dedant maksimalias atidumo, rūpestingumo, dėmesingumo, atsargumo pastangas. Šiuo tikslu turi būti remiamasi ne tik teisės aktų, reglamentuojančių medicinos paslaugų teikimą, bet ir gydytojų profesinės etikos nuostatomis. Kompleksiška jų analizė patvirtina, kad atidumo, dėmesingumo, rūpestingumo, atsargumo, kvalifikuotumo stoka, profesinės etikos taisyklių pažeidimas profesinės atsakomybės atveju yra tolygu profesionalo kaltei.“

⁵⁶ IVOŠKA, G. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras*. Bendroji dalis. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004, p. 103-104.

taikytinas subjektyvios kaltės principas ir, tokiu atveju, spęstinas asmens ne civilinės, o baudžiamosios atsakomybės klausimas. Nukentėjusiojo patirtos žalos, tiek turtinės, tiek ir neturtinės, atlyginimo klausimas tokiu atveju sprendžiamas pareiškiant kaltinamajam arba už kaltinamojo veikas materialiai atsakingiems asmenims civilinį ieškinį Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso tvarka⁵⁷. Tokios nuostatos laikomasi ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo formuojamoje teismų praktikoje, sprendžiant klausimą dėl nusikalstamos veikos atiriojimo nuo civilinio delikto. Pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra pažymėjęs⁵⁸, kad „sutarties sąlygų pažeidimas pats savaime dar nesuponuoja baudžiamosios atsakomybės. <...> Gauto turto negražinimas gali užtraukti baudžiamąją atsakomybę <...> jei paaiškėja, kad jau sutarties sudarymo metu nuomininkas nesiruošė vykdyti nuomos sutarties sąlygų, buvo nusprendęs jam patikėtą turtą pasisavinti arba neatlygintinai perduoti tretiesiems asmenims“.

CK 6.248 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta bendroji norma, nustatanti ir civilinę atsakomybę be kaltės, tačiau tik įstatymų arba sutarties numatytais atvejais. Pavyzdžiui, CK 6.264 straipsnyje nustatyta samdančio darbuotojus asmens atsakomybė už žalą, atsiradusią dėl jo darbuotojų kaltės, CK 6.266 straipsnyje įtvirtinta statinių savininko (valdytojo) deliktinė atsakomybė už statinių trūkumų padarytą žalą, CK 6.267 straipsnyje – atsakomybė už gyvūnų padarytą žalą, CK 6.270 straipsnyje – atsakomybė už didesnio pavojaus šaltinių padarytą žalą ir kt. Tačiau visais atvejais, kai specialiosios normos numato atsakomybę be kaltės, asmuo gali būti atleistas nuo civilinės deliktinės atsakomybės, jei įrodo buvus *force majeure* arba nukentėjusiojo tyčią ar didelį neatsargumą.

Kalbant apie civilinę deliktinę atsakomybę be kaltės, atskiras dėmesys skirtinas CK 6.271 straipsnio 1 dalyje ir 6.272 straipsnio 1 dalyje įtvirtintai viešajai civilinei atsakomybei. Šių normų specifika ta, kad CK 6.271 straipsnio 1 dalyje nustatyta valstybės pareiga atlyginti žalą, atsiradusią dėl valstybės valdžios institucijų neteisėtų aktų, nepaisant konkretaus valstybės tarnautojo ar kito valdžios institucijos darbuotojo kaltės, o CK 6.272 straipsnio 1 dalyje nustatyta valstybės pareiga atlyginti žalą, atsiradusią dėl neteisėto suėmimo, neteisėto suėmimo kardomosios priemonės taikymo tvarka, neteisėto sulaikymo, neteisėto procesinės prievartos priemonių pritaikymo, neteisėto administracinės nuobaudos – arešto paskyrimo, nepaisant ikiteisminio tyrimo pareigūnų, prokuratūros pareigūnų ir teismo kaltės. Toks skirtingo pobūdžio žalų išskyrimas

⁵⁷ Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2002, Nr. 37-1341.

⁵⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2003 m. rugsėjo 16 d. nutartis, priimta b.b. Nr. 2K-549/2003, kat. 2.1.2.1.14.6, 2.2.1.

apspręstas specifiniais skirtingų valdžios institucijų veiklos aspektais. Pirmasis atvejis taikytinas, kai žala padaroma valstybei ar savivaldybei veikiant viešojo administravimo srityje. Antrasis atvejis taikytinas dėl atsakomybės už žalą, padarytą teisėsaugos institucijų veiksmais, veikusių pagal administracinio, baudžiamojo ar civilinio procesų nuostatas. Pagal pastarąjį straipsnį valstybės civilinė atsakomybė atsiranda, kai žala padaroma procesiniais teisiniais aktais, kuriais remiantis taikomos procesinės prievartos priemonės, taip pat teismų sprendimais, nuosprendžiais, nutarimais, nutartimis ar kitokiais procesiniais dokumentais. Už žalą, padarytą neteisėtais teisėsaugos institucijų veiksmais, kurie nesusiję su procesinių prievartos priemonių taikymu, valstybė atsako pagal CK 6.271 straipsnį⁵⁹. CK 6.272 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta specialioji norma, nustatanti valstybės pareigą visiškai atlyginti žalą, atsiradusią ir dėl neteisėtų teisėjo ar teismo veiksmų nagrinėjant civilinę bylą, tačiau su sąlyga, jeigu ta žala atsirado dėl teisėjo ar kito teismo pareigūno kaltės. Tačiau, nepaisant to, pabrėžtina, kad Lietuva, tokiu būdu, yra visiškai atsisakiusi imuniteto, taikant valstybei civilinę atsakomybę už jos institucijų, tarnautojų, įskaitant teisėjus, padarytą žalą⁶⁰.

2.2.2 Neteisėti veiksmai

Kita būtina civilinei atsakomybei atsirasti bendra sąlyga – neteisėti veiksmai, įtvirtinta CK 6.246 straipsnio 1 dalyje. Apibrėžiant neteisėtų veiksmų sampratą minėtoje normoje nurodoma, jog civilinė atsakomybė atsiranda neįvykdžius įstatymuose ar sutartyse nustatytos pareigos (neteisėtas neveikimas) arba atlikus veiksmus, kuriuos įstatymai ar sutartis draudžia atlikti (neteisėtas veikimas), arba pažeidus bendro pobūdžio pareigą elgtis atidžiai ir rūpestingai.

Taigi neteisėtumas civilinėje teisėje yra suprantamas labai plačiai – tai ir sutarties pažeidimas (CK 6.256 straipsnis), ir konkrečios teisės normos, ir bendrojo pobūdžio pareigos laikytis tokio elgesio taisyklių, kad savo veiksmais (veikimu ar neveikimu) nepadaryti kitam žalos pažeidimas (CK 6.263 straipsnis). Neteisėtumas gali pasireikšti ir aktyviais veiksmais (neteisėtais veikimais) ir pasyviu elgesiu (neteisėtas neveikimas), kai skolininkas turėjo pareigą veikti, bet jos nevykdė dėl nepateisinamų priežasčių. Neteisėtumas bendru atveju nėra preziumuojamas, todėl šią sąlygą privalo įrodyti ieškovas.

---

⁵⁹ *Cit. op.* 50, p. 379.

⁶⁰ *Cit. op.* 52, p. 60.

CK 6.263 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta generalinio delikto taisyklė – bendrojo pobūdžio pareiga elgtis rūpestingai ir atidžiai, kad nepadaryti kitam asmeniui žalos. Tai – konkreti teisės norma. Vadovaujantis CK 6.246 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta neteisėtų veiksmų samprata, pažeidžiant teisės normą – generalinio delikto taisyklę, kaip bendro pobūdžio pareigą elgtis atidžiai ir rūpestingai, padaromi neteisėti veiksmai.

Kita vertus, CK 6.248 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad asmuo laikomas kaltu, jeigu atsižvelgiant į prievolės esmę bei kitas aplinkybes jis nebuvo tiek rūpestingas ir apdairus, kiek atitinkamomis sąlygomis buvo būtina. Savo ruožtu tai reiškia, kad nustatius kaltę ir taikant CK 6.263 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą generalinio delikto taisyklę, dar papildomai turėtų būti konstatuoti ir neteisėti veiksmai, pasireiškiantys būtino rūpestingumo ir apdairumo pareigos, kad nepadaryti kitam asmeniui žalos, pažeidimu. Iš to darytina išvada, kad deliktinės civilinės atsakomybės atveju neteisėti veiksmai yra sudėtinis kaltės elementas. Juk konstatavus kaltę, konstatuotinas ir teisės normos - generalinio delikto taisyklės pažeidimas, o dėl pastarojo pažeidimo jau konstatuoti ir neteisėti veiksmai. Todėl kalbant apie deliktinės atsakomybės taikymą, vadovaujantis generalinio delikto taisykle, iš esmės turėtų būti kalbama tik apie tris savarankiškas civilinės atsakomybės sąlygas: kaltę, apimančią ir neteisėtus veiksmus, žalą ir priežastinį kalto asmens elgesio ir atsiradusios žalos ryšį. Minėtina, kad pagal CK 6.246 straipsnio 1 dalį neteisėtais veiksmais pripažįstami ne tik bendros pareigos elgtis atidžiai ir rūpestingai pažeidimas, bet ir įstatyme numatytų teisių ir pareigų pažeidimas. Todėl, kai yra konkrečių įstatyme numatytų teisių ir pareigų pažeidimas, kaltę būtina vertinti atskirai⁶¹.

Tam tikras Lietuvos deliktų teisės ypatumas, skiriantis ją nuo kitų generalinio delikto valstybių (turima omenyje visų pirma Prancūzija, Austrija), yra tai, jog taikant deliktinę atsakomybę, kaip ir sutartinę atsakomybę, kaltė preziumuojama, išskyrus įstatyme numatytas išimtis (CK 6.248 straipsnio 1 dalies 2 sakiny). Tai lemia, kad skolininkui (atsakovui), įrodinėjant, kad jis buvo tiek atidus, kiek atitinkamomis sąlygomis buvo būtina, kartu tenka ir pareiga įrodyti nepažeidus jam tenkančios pareigos laikytis tokio atidaus ir rūpestingo elgesio taisyklių, kad nebūtų kitam asmeniui padaryta žala (CK 6.263 straipsnio 1 dalis ir 6.246 straipsnio 1 dalis). Vadinasi, taikant deliktinę civilinę atsakomybę, Lietuvos teisėje įtvirtinta kaltumo prezumpcijos nuostata savaime apima ir neteisėtų veiksmų prezumpciją⁶².

---

⁶¹ *Cit. op.* 52, p. 61.

⁶² *Cit. op.* 52, p. 62.

2.2.3 Priežastinis ryšys

Teisės doktrinoje neginčijama, jog padaryta žala turi būti asmens neteisėtų veiksmų ar neveikimo rezultatas. Taip pat vieningai sutariama, kad civilinė atsakomybė atsiranda tik esant tam tikram ryšiui tarp asmens veikos ir atsiradusios žalos. Tačiau pasigendama vieningos nuomonės nustatant, kokio pobūdžio tas ryšys turi būti, kad asmeniui būtų galima taikyti civilinę atsakomybę⁶³.

Lietuvos teisės sistemoje priežastinis ryšys, kaip būtina sąlyga civilinei atsakomybei kilti, įtvirtintas CK 6.247 straipsnyje, nustatant, kad atlyginami tik tie nuostoliai, kurie susiję su veiksmais (veikimu, neveikimu), nulėmusiais skolininko civilinę atsakomybę tokiu būdu, kad nuostoliai pagal jų ir civilinės atsakomybės prigimtį gali būti laikomi skolininko veiksmų (veikimo, neveikimo) rezultatu. Taigi padaryta žala turi būti asmens kaltų veiksmų rezultatas, t.y. civilinė atsakomybė atsiranda tik esant priežastiniam asmens kaltų veiksmų ir atsiradusios žalos ryšiui. Tačiau pažeidėjo elgesys gali būti ne vienintelė žalos atsiradimo priežastis, todėl teismas, vertindamas aplinkybių ir priežasčių visumą, turi nustatyti pakankamą neteisėtų veiksmų ir atsiradusių padarinių ryšį, t.y. nustatyti, kad pažeidėjo elgesys buvo pakankama priežastis žalai atsirasti. Minėta CK norma leidžia teismui kiekvienu konkrečiu atveju įvertinti visas turinčias reikšmes aplinkybes, teisėtus pažeidėjo ir nukentėjusiojo interesus, ir kad civilinės atsakomybės taikymo tikslais nereikalaujama, kad atsakingo asmens veiksmai būtų vienintelė žalos atsiradimo priežastis. Norint konstatuoti priežastinį ryšį, pakanka įrodyti, kad atsakingo asmens elgesys buvo nors ir ne vienintelė, tačiau pakankama žalos atsiradimo priežastis⁶⁴. Taigi, deliktinės atsakomybės taikymui gali būti pripažįstamas tinkamu ir netiesioginis priežastinis ryšys, jeigu neteisėti veiksmai padėjo žalai atsirasti ar jai padidėti. Tais atvejais, kai priežastinio ryšio tarp atsakovų veiksmų ir atsiradusios žalos pobūdis yra skirtingas, t.y. kai vieno atsakovo veiksmai buvo tiesioginė žalos atsiradimo priežastis, o kito veiksmai tik netiesiogiai turėjo įtakos žalos atsiradimui, taikytina dalinė atsakomybė. Nors pagal bendrą CK įtvirtintą taisyklę (6.5 straipsnis) skolininkų daugeto atveju prievolė yra dalinė, tačiau CK 6.6 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta ir solidariosios skolininkų pareigos prezumpcija.

Lietuvos teismų praktikoje pripažįstamas priežastinio ryšio nustatymo etapų skirstymas į faktinio priežastinio ryšio ir teisinio priežastinio ryšio nustatymą. Pavyzdiniu tokios praktikos taikymu yra tapusi Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų

---

⁶³ *Cit. op.* 15, p. 196-197.

⁶⁴ *Cit. op.* 50, p. 338.

skyriaus išplėstinės septynių teisėjų kolegijos nagrinėta civilinė byla⁶⁵. Nustatant faktinį (natūralų) priežastinį ryšį, vertinama, ar žala būtų atsiradusi, jeigu nebūtų buvę atlikta neteisėtų veiksmų, t.y. ar neteisėti veiksmai yra ekvivalentinė žalos atsiradimo priežastis. Tokiu atveju, kai yra tiesioginis priežastinis kalto elgesio ir atsiradusios žalos ryšys, teismui konstatuoti, kad yra ši civilinės atsakomybės sąlyga, nesudėtinga. Tačiau civilinė atsakomybė gali būti taikoma ir tuomet, kai kaltą elgesį ir atsiradusią žalą sieja ir netiesioginis priežastinis ryšys. Vadovaujantis vien minėta ekvivalentiškumo teorija, gali būti taip, kad civilinės atsakomybės ribos neproporcingai išsiplės, nes, kaip minėta, pagal šią teoriją, kiekviena žala, kurios atsiradimą galėjo nulemti neteisėti veiksmai, laikytina susijusi su jais priežastiniu ryšiu. Todėl, siekiant, kad civilinės atsakomybės ribos nebūtų neprotingai išplečiamos, ir taikomas antrasis priežastinio ryšio nustatymo etapas, kai sprendžiamas klausimas, ar padariniai teisiniu požiūriu (civilinės atsakomybės taikymo požiūriu) nėra pernelyg nutolę nuo neteisėto veiksmo.

Būtent antrojo etapo metu ir ima labiausiai veikti CK 6.247 straipsnyje numatyta priežastinio ryšio taisyklė, nes reikia nustatyti, ar pažeidėjo elgesys pakankamai prisidėjo prie žalos atsiradimo, kad jam būtų galima taikyti civilinę atsakomybę. Kaip nurodoma ir Lietuvos teismų praktikoje, antrajame etape nustatomas teisinis priežastinis ryšys, kai sprendžiama, ar padariniai teisiškai nėra pernelyg nutolę nuo neteisėto veiksmo. Nustatant teisinį priežastinį ryšį vertinama atsakovo, jeigu jis elgtųsi kaip protingas ir apdairus asmuo, galimybė neteisėtų veiksmų atlikimo metu numatyti žalos atsiradimą, neteisėtais veiksmais pažeistos teisės ar teisėto intereso prigimtis ir vertė bei pažeisto teisinio reglamentavimo apsauginis tikslas⁶⁶. Teisinis priežastinis ryšys gali būti nustatomas net ir nesant faktinio priežastinio ryšio ir to gali pilnai pakakti civilinei atsakomybei taikyti. Tuo tarpu esant faktiniam ekvivalentiniam priežastiniam ryšiui, teisinis priežastinis ryšys visada bus, o civilinės atsakomybės netaikymą gali lemti tik tai, kad nėra arba kitų

---

⁶⁵ Ištrauka iš Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. lapkričio 26 d. nutarties c.b. *L.B., I.V., I.Z.A. v. daugiabučio namo savininkų bendrija „Medvėgalis“, uždaroji akcinė bendrovė „Telšių šilumos tinklai“*, Nr. 3K-7-345/2007, kat. 114.8.2; 44.2.4.1. (S):

„<...> priežastinio ryšio nustatymo civilinėje byloje procesą sąlygiškai galima padalyti į du etapus. Pirmame etape, naudojant *conditio sine qua non* testą (ekvivalentinio priežastinio ryšio teorija), nustatomas faktinis priežastinis ryšys. Šiame etape sprendžiama, ar žalingi padariniai kyla iš neteisėtų veiksmų, t. y. nustatoma, ar žalingi padariniai būtų atsiradę, jeigu nebūtų buvę neteisėto veiksmo. Antrame etape nustatomas teisinis priežastinis ryšys, kai sprendžiama, ar padariniai teisiškai nėra pernelyg nutolę nuo neteisėto veiksmo (deliktinės atsakomybės ribas siaurinant priežastinio ryšio teorija). Nustatant teisinį priežastinį ryšį reikia įvertinti atsakovo, jeigu jis elgtųsi kaip protingas ir apdairus asmuo, galimybę neteisėtų veiksmų atlikimo metu numatyti žalos atsiradimą, neteisėtais veiksmais pažeistos teisės ar teisėto intereso prigimtį ir vertę bei pažeisto teisinio reglamentavimo apsauginį tikslą. Taip pat svarbi yra atsakomybės prigimtis ir įprasta gyvenimiška rizika. Taigi tam, kad būtų konstatuotas priežastinio ryšio buvimas ar nebuvimas, būtina visapusiškai analizuoti atsakovų veiksmus ir bylos faktines aplinkybes.“

⁶⁶ MIZARAS, V. *Autorių teisė*: monografija. Vilnius: 2009, II t., p 306-308.

būtinųjų sąlygų kilti civilinei atsakomybei, arba yra atleidimo civilinės atsakomybės pagrindai⁶⁷.

Tokiu būdu, legitimaus CK 6.247 straipsnyje įtvirtinto priežastinio ryšio apibrėžimo nuostata, jog atlyginami tik tie nuostoliai, kurie susiję su veiksmais, nulėmusiais skolininko civilinę atsakomybę tokiu būdu, kad nuostoliai pagal jų civilinės atsakomybės prigimtį gali būti laikomi skolininko veiksmų rezultatu, lemia ir tiesioginio, ir netiesioginio priežastinio ryšio pripažinimą ir taikymą Lietuvos teismų praktikoje. Toks priežastinio ryšio apibūdinimas teisės doktrinoje vadinamas „lanksčiu“ (angl. *flexible*) priežastiniu ryšiu⁶⁸. Minėta CK nuostata, apibūdinanti priežastinį ryšį, leidžia ir įpareigoja teismą kiekvienu konkrečiu atveju įvertinti visas turinčias reikšmės aplinkybes, teisėtus pažeidėjo ir nukentėjusiojo interesus, atsižvelgti, kad civilinės atsakomybės taikymo tikslais nereikalaujama, jog atsakingo asmens veiksmai būtų vienintelė žalos atsiradimo priežastis, pripažįstant bei vertinant ir netiesioginį priežastinį ryšį ir jo teisinį reikšmingumą civilinės atsakomybės taikymui.

2.2.4 Žala ir nuostoliai

Neteisėtais veiksmais arba neveikimu visada padaromas tam tikras neigiamas poveikis įvairiems objektams. Neigiamas poveikis gali pasireikšti objekto ekonominės vertės sumažėjimu, jo kokybinių savybių praradimu, visišku objekto sunaikinimu ir pan. Tokiais atvejais sakoma, kad neteisėti veiksmai sukėlė žalą, t.y. neigiamą žalingą poveikį. Tačiau žalos sąvoka nėra siejama vien tik su objektu, kuriam padaryta žala, ekonomine verte. Žala atsiranda ir tada, kai ji padaroma ekonomiškai apskritai negalintiems būti įvertintiems nematerialiems objektams, pvz., žmogaus garbei, orumui, reputacijai ir t.t. Kitais atvejais žala gali būti padaroma nors ir turinčiai materialią išraišką vertybei, tačiau taip pat negalinčiai būti įvertintai pinigais, pvz., žmogaus kūnui, jo atskiroms dalims, organams.

Apie žalą, kaip apie civilinės atsakomybės sąlygą, galima kalbėti tik tuo atveju, kai žala padaryta teisės ginamoms ir saugomoms vertybėms, objektams ir interesams. Jeigu asmuo patiria tam tikrus praradimus, tačiau teisė atitinkamo intereso ar objekto negina, žalos teisine prasme nėra⁶⁹.

---

⁶⁷ *Cit. op.* 52, p. 63-64.

⁶⁸ *Cit. op.* 52, p. 63.

⁶⁹ *Cit. op.* 15, p. 141-142.

CK 6.249 straipsnyje įtvirtinta tradicinė turtinės žalos samprata, apimanti jau romėnų teisėje žinotas dvi žalos rūšis: *damnum emergens* (turto sumažėjimas) ir *lucrum cessans* (negautas pelnas). Taigi žala – ne tik turto, kurį nukentėjusysis žalos padarymo metu faktiškai turėjo, sumažėjimas, bet ir turto, kurį nukentėjusysis galėjo gauti (būtų gavęs), jei nebūtų teisės pažeidimo (t.y. negautas nukentėjusiojo pelnas). Tiesioginė žala yra suprantama kaip tiesioginis neteisėto veiksmo rezultatas, atsiranda iš karto, pažeidėjui tiesiogiai veikiant tam tikrą objektą (pvz., turto sugadinimas, išlaidos, patirtos dėl sveikatos sužalojimo), o netiesioginė žala yra praradimai, atsirandantys dėl padarytos žalos pagrindiniam objektui, kuris yra naudojamas pelnui gauti (negautas pelnas). Taigi dėl teisės pažeidimo patirta žala Lietuvos teisės sistemoje suprantama kaip turimo turto sumažėjimas ir sutrukdytas būsimam turtui padidėti⁷⁰.

CK 6.249 straipsnyje apibrėžiama ir nuostolių sąvoka, nustatant, kad nuostoliai – tai pinigine žalos išraiška. Nuostoliai, kaip ir žala, skirstomi į tiesioginius (realius) ir netiesioginius (negautas pajamas). Negautos pajamos yra tokios, kurių kreditorius būtų gavęs skolininkui tinkamai vykdant prievolę. Taigi negautos pajamos reiškia negautą pelną, t.y. tai, kuo būtų pagerėjusi nukentėjusiojo turtinė padėtis. Todėl jas skaičiuojant atmetamos išlaidos, kurių būtų turėjęs nukentėjusysis, pavyzdžiui, mokesčiai, kitokios išlaidos ir pan. Jų dydį turi įrodyti ieškovas. Šios pajamos taip pat turi būti realios, o ne tikėtinos. Dėl to atsižvelgtina ir į realias kreditoriaus galimybes gauti tokių pajamų, jo ankstesnes pajamas, taip pat jo pasiruošimą ir priemones, kurių jis ėmėsi, siekdamas gauti tokių pajamų.

Žala nėra preziumuojama, todėl ją ir jos dydį privalo įrodyti ieškovas. Kai šalys dėl nuostolių dydžio nesutaria, pateikia įrodymus, pagal kuriuos nuostolių dydis skiriasi, arba paties ieškovo pateikti įrodymai yra prieštaringi, konkretų nuostolių dydį nustato teismas, įvertinęs šalių pateiktus įrodymus (CK 6.249 straipsnio 1 dalies antro sakinio antra dalis).

CK 6.249 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad pažeidėjo gauta iš jo neteisėtų veiksmų nauda kreditoriaus reikalavimu taip pat gali būti pripažinta nuostoliais. Tokia formuluoatė gali būti suprantama nevienodai. Viena vertus, galima būtų teigti, kad tokia norma įstatymų leidėjas išplėtė civilinėje teisėje žinomą turtinės žalos sampratą, ir tai neturi nieko bendro nei su tiesiogine žala, nei su negautu pelnu, kaip žalos rūšimis. Kita vertus galima teigti, kad CK 6.249 straipsnio 2 dalimi įstatymų leidėjas norėjo tik

---

⁷⁰ *Cit. op.* 52, p. 65.

pabrėžti, jog ir pažeidėjo gauta nauda laikoma nukentėjusiojo nuostoliais pagal nusistovėjusias žalos atlyginimo taisykles.

Teisės doktrinoje keliamas klausimas, ar taikant CK 6.249 straipsnio 2 dalį turi būti vertinamas priežastinis nukentėjusiojo negauto pelno ir pažeidėjo iš jo neteisėtų veiksmų gautos naudos ryšys, ar ne. Tik atsakius į šį klausimą, galima pritarti vienam ar kitam teiginiui⁷¹.

Atveju, jeigu pažeidėjo gauta nauda būtų naudojama skaičiuojant nukentėjusiojo negautą pelną, reikėtų vertinti, ar nukentėjusysis pats būtų gavęs tokią naudą, t.y. turi būti įrodytas nukentėjusiojo negauto pelno ir pažeidėjo neteisėtų veiksmų ryšys. Kitaip tariant vertintina, ar pažeidėjo gauta nauda ir nukentėjusiojo negautas pelnas sutampa. Jeigu tai nebūtų daroma, kiltų klausimas, ar pažeidėjo gauta nauda apskritai dera su žalos samprata, t.y., kad žala – tai turto netekimas (sumažėjimas) arba sutrukdytas padidėti. Todėl, priteisiant pažeidėjo gautą naudą neįvertinus, ar tokią sumą būtų gavęs ir pats nukentėjusysis, būtų išeita už žalos ribų, t.y. priteisiama daugiau, nei faktiškai patirta nuostolių. Taigi, jei nenustatoma, kad nukentėjusysis tos sumos, kurią gavo pažeidėjas, nei prarado, nei būtų gavęs, tai jokių nuostolių jis ir nepatyrė. Ir tik įrodžius, kad tą naudą ar jos dalį kurią gavo pažeidėjas, būtų gavęs ir pats nukentėjusysis, o negavo todėl, kad pažeidėjo neteisėti veiksmai to neleido padaryti, pažeidėjo gauta nauda ar jos dalis pripažintini nukentėjusiojo nuostoliais.

Vertinant pažeidėjo gautos naudos ir nukentėjusiojo negauto pelno atitikties, kyla du klausimai; a) kuo galimybė reikalauti pažeidėjo gautą naudą pripažinti nukentėjusiojo nuostoliais skiriasi nuo galimybės reikalauti negauto pelno kaip netiesioginės žalos ir b) jei visa ar dalis pažeidėjo gautos naudos neatitiktų nukentėjusiojo negauto pelno, kokių pagrindu būtų galima išreikalauti iš pažeidėjo dėl jo neteisėtų veiksmų jo gautą naudą?

Atsakant į pirmą klausimą pažymėtina, kad tarp pažeidėjo gautos naudos kaip nukentėjusiojo nuostolių ir nukentėjusiojo negauto pelno kaip nukentėjusiojo nuostolių, yra esminis skirtumas: pažeidėjui gavus naudos, reikia įrodinėti, ką jis faktiškai gavo ir kad tai yra nukentėjusiojo nuostoliai, nes jei ne pažeidėjo neteisėti veiksmai, tą naudą būtų gavęs pats nukentėjusysis. O kai kalbama apie negautą pelną, reikia įrodyti tai, ko dar nėra gauta, bet būtų gavęs nukentėjusysis, jei ne pažeidėjo neteisėti veiksmai.

Atsakant į antrą klausimą pažymėtina, jog nustačius esant pažeidėjo gautai naudai didesnei, nei ta, kurią nukentėjusysis būtų galėjęs gauti, jei ne pažeidėjo neteisėti veiksmai, likusi pažeidėjo gautos naudos dalis išreikalautina remiantis jau ne civilinės

---

⁷¹ *Cit. op.* 52, p. 66-67.

atsakomybės normomis, o turto gavimo be pagrindo ir nepagrįsto praturtėjimo normomis (CK 6.237 straipsnis), nes niekas negali pelnytis kito sąskaita.

Įstatymas taip pat numato (CK 6.249 straipsnio 4 dalis), jog be tiesioginių nuostolių (sunaikinto ar sugadinto turto vertės, išlaidų, skirtų pažeistai teisei grąžinti į buvusią iki teisės pažeidimo padėtį) ir negautų pajamų, nuostoliais taip laikomos protingos išlaidos, skirtos žalos prevencijai ar jai sumažinti, taip pat protingos išlaidos, susijusios su civilinės atsakomybės ir žalos įvertinimu bei nuostolių išieškojimu ne teismo tvarka.

Atvejais, kai žala padaroma neturtinėms, nematerialiosioms, tačiau teisės saugomoms ir ginamoms vertybėms – asmens garbei, orumui, privačiam gyvenimui ar asmens sveikatai, taip pat patiriant dvasinius išgyvenimus ir sukrėtimus netekus artimo asmens dėl neteisėtų veiksmų, atlyginama ir neturtinė žala. Neturtinė žala taip pat įvertinama ir atlyginama pinigais. Šalims susitarus, neturtinė žala gali būti atlyginama ir natūra, pavyzdžiui, prekėmis ar paslaugomis⁷².

CK 6.250 straipsnio 1 dalyje apibūdinama neturtinės žalos samprata, nustatant, kad neturtinė žala - tai asmens fizinis skausmas, dvasiniai išgyvenimai, nepatogumai, dvasinis sukrėtimas, emocinė depresija, pažeminimas, reputacijos pablogėjimas, bendravimo galimybių sumažėjimas ir kita, teismo įvertinti pinigais. Minėto straipsnio 2 dalyje pabrėžiama, kad neturtinė žala atlyginama tik įstatymų nustatytais atvejais, taip pat, kad neturtinė žala atlyginama visais atvejais, kai ji padaryta dėl nusikaltimo, asmens sveikatai ar dėl gyvybės atėmimo bei kitais įstatymų nustatytais atvejais. Taigi, bendru atveju galimybė reikalauti atlyginti neturtinę žalą turi būti numatyta įstatymu. Teisę į neturtinę žalą numato tiek kiti CK straipsniai, pvz., 1.91, 1.138, 2.21-2.26, 2.42, 3.11, 3.57, 3.70, 3.88-3.89, 6.250, 6.252, 6.263, 6.272, 6.283, 6.285, 6.299, 6.754, 6.995, tiek ir kiti įstatymai. Pavyzdžiui, neturtinės žalos atlyginimas numatytas Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo⁷³ 84 straipsnyje, Pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymo 24 straipsnyje⁷⁴, Darbo kodekso⁷⁵ 250 straipsnyje. Jeigu neturtinės žalos atlyginimas numatytas įstatyme, tai jos fakto ieškovas įrodinėti neturi. Tokiu atveju neturtinės žalos faktas preziumuojamas ir ieškovas turi pagrįsti tik reikalaujamos

---

⁷² *Cit. op.* 50, p. 345.

⁷³ Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas. Valstybės žinios, 1999, Nr. 50-1598. Nauja įstatymo redakcija, patvirtinta 2003 m. kovo 5 d. įstatymu Nr. IX-1355 (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2003, Nr. 28-1125.

⁷⁴ Lietuvos Respublikos pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymas. Valstybės žinios, 1999, Nr. 102-2317. Nauja įstatymo redakcija, patvirtinta 2009 m. lapkričio 19 d. įstatymu Nr. XI-499 (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2009, Nr. 145-6425.

⁷⁵ Lietuvos Respublikos darbo kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2002, Nr. 64-2569.

piniginės kompensacijos dydį. Visgi Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo doktrina⁷⁶, formuoja praktiką, jog neturtinė žala turi būti atlyginama visais atvejais, jei tokia žala buvo padaryta, pabrėžiant, jog priešingu atveju būtų pažeidžiamas Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintas konstitucinis principas – būtinumas atlyginti asmeniui padarytą materialinę ir moralinę žalą⁷⁷.

Tačiau sprendžiant dėl neturtinės žalos atlyginimo dydžio Lietuvos teismų praktikoje⁷⁸ formuojama nuostata, jog „Neturtinės žalos atlyginimo srityje visiško atlyginimo principas (*restitutio in integrum*) objektyviai negali būti taikomas visa apimtimi, kadangi neturtinės žalos tiksliai įvertinti pinigais neįmanoma. Įstatymas numato piniginę satisfakciją, kuria siekiama kiek įmanoma teisingiau kompensuoti nukentėjusiojo patirtą dvasinį, fizinį skausmą ir kt. Teismo funkcija yra nustatyti teisingą piniginę kompensaciją už patirtą skriaudą (dvasinius, fizinius išgyvenimus, praradimus)“.

Apibendrinant pažymėtina, kad Lietuvos deliktų teisės sistemoje patirta žala dėl teisės pažeidimo suprantama kaip turimo turto sumažėjimas, sutrukdytas būsimam turtui padidėti, negautos pajamos. Negautų pajamų vertinimui gali būti naudojama atsakingo asmens iš jo neteisėtų veiksmų gauta nauda. Piniginė žalos išraiška yra nuostoliai. Be turtinės atlyginama ir neturtinė žala. Tačiau įstatymu nustatytas ribojimas, kad neturtinė žala atlyginama tik įstatymų nustatytais atvejais, o visais atvejais neturtinė žala

---

⁷⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugpjūčio 19 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos žalos, padarytos neteisėtais kvotos, tardymo, prokuratūros ir teismo veiksmais, atlyginimo įstatymo 3 straipsnio (2001 m. kovo 13 d. redakcija) 3 dalies ir 7 straipsnio (2001 m. kovo 13 d. redakcija) 7 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai.“ Valstybės žinios, 2006, Nr. 90-3529, atitaisymas – 2006, Nr. 137.

⁷⁷ Ištrauka iš Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. sausio 30 d. nutarties c.b. E. Š. v. Lietuvos advokatūra, Nr. 3K-3-26/2007, kat. 27.3.1.8; 44.2.4.2; 92 (S):

„Teismai atmetė ieškovės reikalavimą priteisti neturtinę žalą remdamiesi tuo, kad pagal CK 6.250 straipsnio 1 dalį neturtinė žala atlyginama tik įstatymų nustatytais atvejais. CK ar kitas įstatymas šiuo atveju neturtinės žalos atlyginimo nenumato. Ši teismų išvada yra nepagrįsta. Konstitucinis Teismas 2006 m. rugpjūčio 19 d. nutarime „Dėl Lietuvos Respublikos žalos, padarytos neteisėtais kvotos, tardymo, prokuratūros ir teismo veiksmais, atlyginimo įstatymo (2001 m. kovo 13 d. redakcija) 7 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ konstatavo, kad, saugant ir ginant žmogaus (ir apskritai asmens – ne tik fizinio, bet ir juridinio) teises ir laisves, inter alia žmogaus orumą, ypatinga svarba tenka žalos atlyginimo institutui. Konstitucijos 30 straipsnio 2 dalyje nustatyta, jog asmeniui padarytos materialinės ir moralinės žalos atlyginimą nustato įstatymas. Taigi būtinumas atlyginti asmeniui padarytą materialinę ir moralinę žalą yra konstitucinis principas (Konstitucinio Teismo 1997 m. sausio 20 d., 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimai). Šis konstitucinis principas neatskiriamas nuo Konstitucijoje įtvirtinto teisingumo principo: įstatymais turi būti sudarytos visos reikiamos teisinės prielaidos padarytą žalą atlyginti teisingai. Taigi Konstitucija imperatyviai reikalauja įstatymu nustatyti taip, kad asmuo, kuriam neteisėtais veiksmais buvo padaryta žala, visais atvejais galėtų reikalauti teisingo tos žalos atlyginimo ir tą atlyginimą gauti.

<...> Jeigu ieškovei neturtinė žala buvo padaryta, tai pagal teismų priimtus sprendimus ji nebus atlyginta. Taigi ieškovės teisėti interesai bei teisėti lūkesčiai nebus apginti, todėl teismų sprendimų dalys, kuriais atmetas ieškovės reikalavimas priteisti neturtinę žalą, naikintini.“

⁷⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. kovo 26 d. nutartis c.b. Neringa Žungailienė v. Spec. pask. UAB „Vilniaus troleibusai“, ADB „Preventa“, Nr. 3K-3-371/2003, kat. 39.2.4.; 39.6.2.2.; 39.6.2.12.

atlyginama, tik tada, kai ji padaryta dėl nusikaltimo, asmens sveikatai ar dėl gyvybės atėmimo bei kitais įstatymų nustatytais atvejais. Visgi Lietuvos Aukščiausiasis Teismas formuoja praktiką, jog neturtinė žala turi būti atlyginama apskritai visais atvejais, jei tokia žala buvo padaryta, pabrėžiant, jog priešingu atveju būtų pažeidžiamas Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintas konstitucinis principas – būtinumas atlyginti asmeniui padarytą materialinę ir moralinę žalą. Atsižvelgiant į pastarąją nuostatą darytina išvada, kad Lietuvoje galioja visiško nuostolių atlyginimo principas su tam tikra išlyga patirtos neturtinės žalos atžvilgiu, kurios dydžio nustatymas yra išimtinai teismo jurisdikcijoje, o sprendimas priimamas atsižvelgiant ir į žalą padariusio asmens kaltę, turtinę padėtį, ir į padarytos neturtinės žalos dydį, kitas turinčias reikšmės bylai aplinkybes, taip pat į sąžiningumo, teisingumo ir protingumo kriterijus.

3. EUROPOS DELIKTŲ TEISĖS PRINCIPAI (PETL)

Siekdami aptarti fundamentinius deliktų teisės klausimus bei jos vystymosi perspektyvas, grupė deliktų teisės srities mokslininkų nuo 1992 m. ėmėsi organizuoti reguliarius ir planingus grupės susitikimus. Tokiu būdu įsikūrė taip vadinama Europos deliktų teisės grupė (angl. *European Group on Tort Law*), pradžioje taip pat dar vadinta ir „Tilburgo grupe“, vadovaujama prof. Helmut Koziol. Nors grupės branduolį sudarė Europos Sąjungos valstybių mokslininkai, tačiau jos darbe aktyviai dalyvavo ir kitų valstybių, tokių kaip Pietų Afrikos Respublikos, Izraelio, JAV ir kt. deliktų teisės ekspertai. Šių valstybių mokslininkų indėlis buvo ypač svarus siekiant apibendrinti kontinentinės ir bendrosios teisės tradicijų deliktų teisės sistemas, kadangi sudarė galimybę geriau suvokti tokių pačių tradicijų pagrindu realiai veikiančių teisės sistemų praktiką⁷⁹.

Grupės darbas vyko aktyviai bendradarbiaujant ir su Vienoje esančiu Europos deliktų ir draudimo teisės centru (angl. *European Centre of Tort and Insurance Law*). Kaip šio bendradarbiavimo rezultatas, 2005 m. gegužės 19 d. vykusios viešos konferencijos Vienoje metu, buvo pristatyti Europos deliktų teisės principai (angl. *Principles of European Tort Law*, toliau - PETL)⁸⁰. Nepaisant diskusijų ir probleminių klausimų, PETL struktūra ir turinys iki šiol išlieka be pakeitimų.

Pagrindinis PETL tikslas buvo sukurti tam tikrą pagrindą bendram Europos deliktų teisės vystymui. Tikėtasi sukurti tam tikros rūšies principines nuostatas, kurių rėmuose ir kuriais remiantis būtų galima siekti Europos Sąjungos valstybių narių deliktų teisės harmonizavimo. PETL nėra laikytina ir Europos valstybių deliktų teisės nuostatų rinkiniu. Pačių PETL kūrėjų yra pabrėžiama, kad nepaisant daugelio panašumų, realūs įvairių nacionalinių sistemų skirtumai per daug dideli, kad būtų galima kalbėti apie tam tikrą egzistuojančių normų kompiliaciją⁸¹. Pastaroji aplinkybė sąlygojo ir darbo metodo, naudoto kuriant PETL, specifiką.

Tam, kad būtų galima rasti visoms šalims priimtinius, kompromisinius sprendimus, pradžioje buvo siekiama išgryninti kelioms jurisdikcijoms būdingus bendrus bruožus ir egzistuojančius esminius skirtumus. Šių tikslų buvo siekiama keliais etapais. Pirma, kiekvienu atskiru klausimu buvo sudaromas specialus klausimynas, susidedantis iš dviejų dalių: bendro pobūdžio problemų ir konkrečių precedentų, paimtų iš skirtingų valstybių. Šis klausimynas aptariamas bendruose susitikimuose. Po to, kiekvienas grupės narys

---

⁷⁹ European Group on Tort Law. *Principles of European Tort Law: Text and Commentary*. Wien: Springer-Verlag, 2005, p. 12.

⁸⁰ *Cit. op.* 7.

⁸¹ *Cit. op.* 79, p. 16.

pagal pateiktą klausimą paruošdavo nacionaline teise pagrįstą pranešimą. Apibendrinant gautus atsakymus buvo ruošiamas vienas lyginamasis atsakymų variantas, kuris po to būdavo tobulinamas priimtino atskiroms nacionalinės teisės sistemoms požiūriu. Tokiu būdu viso darbo metodologiniu pagrindu buvo lyginamasis tyrimo metodas, leidęs įvertinti ir kaip vienas ar kitas deliktų teisės institutas reglamentuojamas atskirose nacionalinėse teisės sistemose, ir kaip jis konkrečiai realizuojamas tos šalies teismų praktikoje, ir jo priimtinumą kitose valstybėse, taigi ir tokio teisinio reglamentavimo galimybę bendroje Europos deliktu teisės sistemoje.

Tačiau šioje darbo stadijoje dar nebuvo siekiama pripažinti rastą variantą kompromisiniu variantu. Kiekvienu atveju buvo atskirai keliamas ir svarstomas klausimas, ar toks bendras pagrindas būtų geriausias sprendimas visai Europai? Jeigu atsakymas būdavo neigiamas, grupė siekdavo rasti dar geresnį variantą⁸². Jeigu aiški ir konkreti taisyklė nagrinėjamu klausimu bendrai nebuvo priimtina, tuomet siekiama pateikti priimtinių kriterijų sąrašą, į kuriuos atsižvelgtina taikant vieną ar kitą PETL nuostatą. Taigi, tokiais atvejais būdavo vadovaujamosi, kaip įvardija patys PETL kūrėjai, lanksčiosios teisinio reguliavimo sistemos (angl. *flexible system*) principais⁸³, kurios įtaka metodologiniu požiūriu pastebima visame PETL turinyje.

PETL kūrėjai taip pat pripažįsta, jog tokios sistemos taikymas kartu kelia ir daug abejonių. Bandytas sujungti griežtas elgesio taisykles su konkrečios taisyklės taikymui reikšmingų normatyvinių aplinkybių visuma, gali sukelti dar didesnę neapibrėžtumą ir atitinkamus sunkumus praktikoje. Viso to pasekmėje galima situacija, jog taptų dar sunkiau prognozuoti ir galimus teismų sprendimus. Visgi, konkrečių normų ir abstrakčių principų derinimas yra būdingas visoms Europos teisės sistemoms, todėl PETL įtvirtintas šių dviejų skirtingų teisinio reglamentavimo metodų balansas pripažintinas vienu iš bendro kompromisinio varianto sprendimo būdų.

Struktūriniu požiūriu PETL⁸⁴ sudaro šešios dalys. Kita vertus visa PETL struktūra padalinta į dešimt skyrių, taikant jų vientisos numeracijos principą. Taigi, nurodant tam tikro skyriaus numerį, nuoroda į dalies eiliškumą nėra būtina. Kai kurie skyriai dar dalijami į atskirus skirsnius, kurių eiliškumas kiekviename skyriuje nustatomas atskirai. Savo ruožtu kiekvieną skyrių sudaro atskiri straipsniai, kurių numeracijos pirmas skaičius reiškia atitinkamo skyriaus numerį, po to dedant dvitaškį ir atitinkamo skyriaus eilės numerį. Tais atvejais, kai skyrius dar dalinamas į atskirus skirsnius, straipsnio

---

⁸² *Cit. op. 79*, p. 15.

⁸³ *Ibid.*

⁸⁴ *Cit. op. 79*, p. 2-10.

numeracijoje po dvitaškio pirmoje pozicijoje nurodomas ir atitinkamo skirsnio numeris. Tokiu būdu kiekvienas PETL straipsnis turi savo unikalų numerį, taigi jo nuoroda yra pakankama, kad būtų galima spręsti apie tai, kokiam PETL skyriui ir jo skirsniai priskirtinas nurodytas straipsnis.

Savo struktūros ir turinio dėstymo metodikos požiūriu dauguma PETL straipsnių yra daugiau panašūs į pozityvistinei teisei būdingas konkrečias teisės normas, nei į tam tikrų teisės principų deklaraciją. Tokios asociacijos kyla, visų pirma, dėl PETL straipsnių struktūros panašumo į įprastą CK išdėstytų teisės normų pobūdį. Vis dėlto, nepaisant minėtų asociacijų, pabrėžtina, kad PETL buvo kuriami siekiant kompromiso Europos mastu, taigi, visų teisės sistemų atžvilgiu. Todėl, kokios konkrečios nuostatos bebūtų išdėstytos atskiruose PETL straipsniuose, bendru požiūriu, tai – teisės principai. Tačiau PETL struktūros bendrumas su kontinentinės teisės tradicijų šalims būdingu tam tikros teisės sistemos kodifikavimo principu, leidžia daryti išvadą, kad, nepaisant PETL kūrėjų atskirais atvejais taikytos lanksčios reguliavimo sistemos, siekiant apibrėžti reikšmingų normatyvinių aplinkybių visumą, PETL dominuoja kontinentinės teisės tradicija. Taigi tokių šalių teisės sistemų požiūriu, dauguma PETL nuostatų gali būti vertinamos ne tik kaip atskiri principai, bet kaip konkrečiai apibrėžtos teisės normos, adresuotos neapibrėžtam asmenų ratui.

PETL I dalies 1 skyriaus 1:101 straipsnyje įtvirtinama bendra taisyklė, nustatanti, kad asmuo, kuriam teisine prasme priskiriama kitam padaryta žala, turi ją atlyginti. Konkrečiai vertinant žala gali būti priskiriama tam asmeniui: (a) kurio kaltas elgesys ją sukėlė; (b) kurią sukėlė to asmens neįprastai pavojinga veikla; (c) kurią sukėlė to asmens darbuotojas, vykdydamas savo tarnybines pareigas.

PETL II dalis skirta bendrų atsakomybės sąlygų apibūdinimui. Šios dalies 2 skyriuje pateikiama patirtos žalos sąvoka, o 3 skyriuje apibūdinamas priežastinis ryšys ir detalizuojamos jo rūšys. Kaltė PETL įvardijama ne kaip atsakomybės sąlyga, o kaip atsakomybės pagrindas, skiriant kaltės sampratą ir jos rūšių apibūdinimui PETL III skyrių. Šioje dalyje skiriami atsakomybės pagrindai, esant žalą padariusio asmens kaltei (4 skyrius), griežtos atsakomybės (atsakomybės be kaltės) atvejai (5 skyrius) ir atsakomybės už kitų asmenų padarytą žalą taikymo atvejai (6 skyrius).

Sąlygos, kurioms esant asmuo gali būti atleistas nuo atsakomybės, apibūdinamos PETL IV dalyje. Šios dalies 7 skyriuje pateikiamos bendros atleidimo nuo atsakomybės sąlygos ir sąlygos, kurioms esant, gali būti pašalinta arba iš dalies apribota asmens griežtoji atsakomybė. 8 skyriuje skelbiamos nuostatos, įgalinančios visiškai ar iš dalies

atleisti asmenį, padariusi žalos, jeigu žalai atsirasti įtakoją ir paties nukentėjusiojo veiksmai.

PETL V dalis skirta kelių asmenų atsakomybei už bendrai padarytą žalą. Šioje dalyje išskirtas tik vienas – 9 skyrius, savo ruožtu susidedantis iš dviejų straipsnių. 9:101 straipsnis, skirtas solidariosios ir dalinės atsakomybės sampratų apibrėžimui, bei santykių tarp nukentėjusiojo ir pažeidėjų daugeto konkretizavimui. 9:102 straipsnis apibūdina solidariai atsakančių asmenų tarpusavio santykius.

Paskutinė – PETL VI dalis, skirta pažeistų teisių gynybos būdų įvardijimui. Šioje dalyje skiriamas taip pat tik vienas – 10 skyrius, tačiau, dėl savo sąlyginai didelės apimties, padalintas į keturis skirsnius. Nors VI dalyje yra tik vienas skyrius, dalies pavadinimas ir skyriaus pavadinimas skiriasi. Iš esmės 10 skyrius skirtas nuostolių atlyginimo institutui, kartu detaliam konkretizuojant įvairių žalos rūšių sampratas. Šiuo atžvilgiu taip pat minėtina, jog esminiai, įvairios rūšies žalą apibūdinantys, požymiai išdėstomi ne PETL 2 skyriuje, skirtame žalos apibūdinimui apskritai, o būtent 10 skyriuje, skirtame apibrėžti žalos atlyginimo būdus.

Pažymėtina, jog 10 skyriuje yra aiškiai įtvirtinamas kompensacinis atlygintinos žalos tikslas, nustatant, jog žalos atlyginimas yra pinigine kompensacija nukentėjusiajam, tiek, kiek tai įmanoma, kad atstatyti nukentėjusįjį į tą pačią padėtį, kurioje jis būtų buvęs, jei nebūtų buvę teisės pažeidimo (10:101 straipsnis). Tame pačiame straipsnyje taip pat nustatyta, jog žalos atlyginimas apima ir išlaidas, skirtas žalos prevencijai. 10:104 straipsnyje įtirtinama nuostata, jog žala gali būti atlyginama ir natūra, jeigu tai yra įmanoma ir jeigu tai per daug neapsunkina žalą padariusi asmenį. 10 skyriaus antrame skirsnyje detalizuojama materialinės žalos prigimtis ir jos nustatymo būdai, žalos atlyginimas kai ji padaryta asmens sveikatai ar dėl asmens gyvybės atėmimo, taip pat daiktų praradimo, sunaikinimo ar sugadinimo atvejais. 10 skyriaus trečiame skirsnyje konkretizuojama neturtinės žalos samprata. Pažymima, jog neturtinės žalos atlyginimo pagrindų įtvirtinimas apspręstas PETL 2:102 straipsnyje nustatytomis bendromis nuostatomis, skelbiančiomis, jog be kitų įstatymo ginamų vertybių, didžiausia teisinė apsauga turi būti skiriama žmogaus gyvybei, jo fizinei ir psichinei sveikatai, jo laisvei, garbei ir orumui. Pažymima, jog neturtinė žala gali būti atlyginama, kai atsakinti už žalos padarymą asmenys savo veikimu ar neveikimu sukelia nukentėjusiam moralines ir fizines kančias, taip pat kai pažeidžiamos tokios neturtinės vertybės, kaip laisvė, garbė ir orumas (10:301 straipsnis). Pastarajame straipsnyje įtvirtinama ir trečiųjų asmenų teisė į neturtinės žalos atlyginimą atvejais, kai ją patiria asmenys dėl artimo giminaičio gyvybės atėmimo ar jo patirtų sunkių sveikatos sutrikdymų.

10 skyriaus paskutiniame – ketvirtame skirsnyje, turinčiame tik vieną, to paties pavadinimo straipsnį, įtvirtinamas atlygintinų nuostolių mažinimo institutas. Straipsnyje nustatoma, jog išimtiniais atvejais, atsižvelgiant į finansinę šalių padėtį, taip pat į tai, kada nuostolių atlyginimas pažeidėjui gali virsti nepakeliama našta, atlygintinų nuostolių dydis gali būti sumažintas. Pažymima, kad priimant tokį sprendimą, būtina atsižvelgti į žalos atsiradimo bendrus pagrindus, ginamų vertybių pobūdį ir į padarytos žalos dydį.

Vertinant PETL visumą pažymėtina, kad tai – generalinio delikto principu grindžiama sistema. Joje detalčiai konkretizuotos visos, būdingos ir Lietuvos deliktų teisės sistemai, sąlygos kilti civilinei deliktinei atsakomybei. Pati struktūra turi kodifikuotų teisės normų pobūdį, skiriant visą turinį į dešimt skyrių pagal atskirus institutus, konkretizuojant bendras nuostatas atskiruose straipsniuose, kuriems būdinga Lietuvos teisės sistemai įprasta teisinė technika – skiriant atskiras nuostatas į straipsnio dalis ir atskirus punktus. Kartu pažymėtina, jog atsižvelgiant į ribotą darbo apimtį ir specifinius darbo tikslus, šiame skyriuje pateikta PETL bendra charakteristika nepretenduoja į visapusišką PETL analizę, o buvo siekiama pateikti tik bendrą PETL aprašymą, būtiną darbo tikslui pasiekti.

4. BENDROS PRINCIPŲ SISTEMOS PROJEKTAS (DCFR)

2009 m. pasirodė Europos civilinio kodekso studijų grupės (angl. *Study Group on a European Civil Code*) ir Europos Bendrijos privatinės teisės tyrimo grupės (angl. *Research Group on EC Private Law*), dar žinomos kaip *Acquis Group*, parengti Europos privatinės teisės principai, apibrėžimai ir pavyzdinės taisyklės, sutrumpintai vadinamų Bendros principų sistemos projektu (angl. *Draft Common Frame of Reference* arba *DCFR*)⁸⁵.

Europos civilinio kodekso studijų grupė – tai teisės mokslininkų tinklas, vadovaujamas profesoriaus Christian von Bar, apimantis visą Europos Sąjungą ir vykdamas visų valstybių narių lyginamuosius privatinės teisės tyrimus. Grupės tikslas – suburti visų mokslininkų pastangas kuriant vieningą Europos privatinės teisės kodifikuotą sistemą. Pagrindą tokiai iniciatyvai sudarė eilė Europos Parlamento rezoliucijų, įvardijančių būtinybę harmonizuoti Europos privatinę teisę⁸⁶.

Europos Bendrijos privatinės teisės tyrimo grupė buvo įkurta 2002 metais. Ją šiuo metu sudaro daugiau kaip 40 teisės mokslininkų beveik iš visų Europos Sąjungos valstybių narių. Grupės tikslas – sistemiškai sutvarkyti egzistuojančią Bendrijos teisę, kas padėtų atskleisti bendrą Europos Bendrijos privatinės teisės struktūrą. Nuo 2005 m. gegužės mėn. grupė tapo bendro Europos privatinės teisės tinklo dalimi. Tai sąlygojo ir bendrų pastangų suvienijimą kuriant vieningą Europos privatinės teisės sistemą⁸⁷.

Kuriant DCFR buvo siekiama sudaryti tam tikrą kodifikuotą principų sistemą, apimančią pagrindines Europos privatinės teisės sritis. Nors darbo pagrindu buvo atskirų jurisdikcijų teisės tyrimai taikant lyginamąjį metodą, sukurti principai nėra vien tik Europos Sąjungos dominuojančių skirtingų teisės tradicijų bendrų normų sąvadas. Vietoj to buvo siekiama rasti ir taip suformuluoti principus, kad jie atitiktų visos Europos mastu labiausiai priimtinas nuostatas. Patys DCFR kūrėjai pabrėžia, kad dauguma DCFR punktų tiesiogiai neatkartoja jokių valstybėse narėse egzistuojančių teisės normų ir kad principai sudaryti remiantis įvairių nacionalinių teisės sistemų apibendrinta patirtimi, kartu siekiant pašalinti ir joms pačioms būdingus vidinius prieštaravimus ir problemas⁸⁸.

---

⁸⁵ *Cit. op.* 8.

⁸⁶ Europos civilinio kodekso studijų grupės internetinė svetainė [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011-11-15]. Prieiga per internetą: <<http://www.sgecc.net>>.

⁸⁷ Europos Bendrijos privatinės teisės tyrimo grupės internetinė svetainė [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011-11-16]. Prieiga per internetą: <<http://www.acquis-group.org>>.

⁸⁸ Europos civilinio kodekso studijų grupės internetinės svetainės informacija [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011-11-15]. Prieiga per internetą: <<http://www.sgecc.net/pages/en/introduction/100.aims.htm>>.

Visą DCFR sąlyginai sudaro dešimt knygų, iš kurių šiam darbui aktuali yra VI knyga, skirta nesutartinei atsakomybei, atsirandančiai dėl kitam sukeltos žalos (angl. *Non-Contractual Liability, Arising out of Damage Caused to Another*). Atitinkamai, toliau tekste vartojamas sutrumpinimas DCFR bus siejamas tik su minėtos VI knygos DCFR nuostatomis.

Struktūriniu požiūriu DCFR suskirstytas į septynis skyrius. Kai kurie skyriai dar dalijami į atskirus skirsnius, kurių eiliškumas kiekviename skyriuje nustatomas atskirai. Kiekvieną skyrių sudaro atskiri straipsniai, kurių numeracijos pirmas skaičius, kaip ir PETL atveju, reiškia atitinkamo skyriaus numerį, po to dedant dvitaškį ir atitinkamo skyriaus eilės numerį. Jeigu skyrius papildomai dalinamas į skirsnius, pirmoje pozicijoje po dvitaškio nurodomas atitinkamo skirsnio numeris. Tokiu būdu kiekvienam straipsniui suteikiamas unikalus numeris. Minėtais aspektais pažymėtina, jog DCFR struktūra iš esmės yra tapati PETL struktūrai.

Kaip ir PETL atveju, turinio dėstymo metodikos požiūriu dauguma DCFR straipsnių pateikiami kaip įprastos teisės normos. Šiuo atžvilgiu minėtina, jog DCFR rengėjų tikslas – kodifikuoti Europos privatinę teisę, paruošiant vieningą Europos civilinį kodeksą. Tai sąlygojo nuo pat pradžių ir atitinkamos teisinės technikos parinkimą, savo pobūdžiu artimą kodifikuotų įstatymo normų rinkiniui. Nepaisant to, patys kūrėjai DCFR dar įvardija ir kaip principų rinkiniu⁸⁹, o kalbant dar bendriau – kaip bendros principų sistemos projektu. Tai sąlygoja galimybę kiekvienai teisės tradicijai vertinti DCFR jai būdingu ir labiausiai priimtinu požiūriu – atskirais atvejais ir kaip teisės normą, ir kaip teisės principą.

DCFR 1 skyriaus, skirto pagrindinių nuostatų apibrėžimui, 1:101 straipsnyje įtvirtinama generalinio delikto taisyklė, nustatanti, kad asmuo, kuris patiria teisiškai reikšmingą žalą, turi teisę gauti jos atlyginimą iš asmens, kuris tą žalą sukėlė tyčia ar dėl neatsargumo, ar kuris kitaip yra atsakingas už sukeltą žalą. Sąlyga „teisiškai reikšminga žala“ vertintina įstatymo požiūriu, tuo tarpu sąlyga „ar kuris kitaip yra atsakingas“ taikytina vadovaujantis teisingumo principu, kai įstatymas tiesiogiai to ir nenumato. Minėtais aspektais pateikta generalinio delikto taisyklė nustato praktiškai neapibrėžtą ginamų vertybių ratą, vienais atvejais galimybę taikyti civilinę atsakomybę apibrėžiant įstatymu, kitais atvejais paliekant taikymo atvejus ir aiškinimą teismų praktikai.

DCFR 2 skyriuje detalizuojama teisiškai reikšmingos žalos samprata, 2:101 straipsnio 1 dalyje nustatant, kad nuostoliai, nesvarbu ar jie turtiniai, ar neturtiniai, arba

---

⁸⁹ *Cit. op.* 88.

sužalojimai yra teisiškai reikšminga žala, jei (a) taip numatyta šiame skyriuje; (b) tai yra kitaip teisės suteikiamos teisės pažeidimo padarinys; arba (c) tai yra kitų vertingų teisiškai saugomų interesų pažeidimo padarinys. Pateiktos sampratos ribos dar labiau išplečiamos to paties straipsnio 2 dalyje, pabrėžiant, jog bet koku 1 dalies (b) ir (c) atveju nuostoliai ir sužalojimai reiškia teisiškai reikšmingą žalą, jeigu tais atvejais būtų sąžininga ir protinga suteikti teisę į jos atlyginimą ar prevenciją, kaip tai gali būti daroma remiantis 1:101 ar 1:102 straipsniais. Minėtina, jog 2:101 straipsnio 4 dalies (b) punkte apibrėžiama ir neturtinė žala, nustatant, kad neturtinė žala apima skausmą ir kančią, ir gyvenimo kokybės pablogėjimą.

2 skyriaus 2 skirsnyje skiriami atskiri teisiškai reikšmingos žalos atvejai, kaip:

- asmens sužalojimas ir su tuo susiję nuostoliai (2:201 straipsnis);
- trečiųjų asmenų patirti nuostoliai, dėl kito asmens sužalojimo ar mirties, esant ypatingai artimam trečiųjų asmenų ir nukentėjusiojo asmens santykiui (2:202 straipsnis);
- asmens orumo, laisvės ir privatumo pažeidimas (2:203 straipsnis);
- nuostoliai dėl neteisingos informacijos apie kitą perdavimo (2:204 straipsnis);
- nuostoliai dėl konfidencialumo pažeidimo (2:205 straipsnis);
- nuostoliai dėl nuosavybės ar teisėto valdymo pažeidimo (2:206 straipsnis);
- nuostoliai dėl pasitikėjimo neteisingu patarimu ar informacija (2:207 straipsnis);
- nuostoliai dėl neteisėto pakenkimo verslui (2:208 straipsnis);
- valstybės užkrauta našta dėl aplinkai padarytos žalos (2:209 straipsnis);
- nuostoliai dėl apgaulingo suklaudinimo (2:210 straipsnis);
- nuostoliai dėl prievolių nevykdymo paskatinimo (2:211 straipsnis).

DCFR taip pat skiriamos ir atskiros kaltės formos – tyčia ir neatsargumas. Priešingai nei CK, DCFR nėra pateikiamas kaltės apibrėžimas, tačiau detalizuojamos tyčios ir neatsargumo sampratos. 3:101 straipsnyje nustatyta, kad asmuo teisiškai reikšmingą žalą sukėlė tyčia, jeigu jis (a) sąmoningai siekė padaryti būtent tą žalą, kuri ir buvo padaryta; arba (b) sąmoningai leido tai žalai atsirasti, suprasdamas, kad tokia žala arba būtent tokios rūšies žala bus beveik neabejotinai padaryta. Tokiu būdu minėtoje nuostatoje aiškiai įtvirtinamas subjektyvus kaltės aiškinimas. Apibrėžiant neatsargumą iš esmės laikomasi rūpestingumo standarto taikymo principo, atskirai pabrėžiant bendrą ir įstatymų nustatytą rūpestingumo pareigą (3:102 straipsnis).

3 skyriaus 2 skirsnyje skiriami specialūs – atsakomybės be kaltės (nesant nei tyčios, nei neatsargumo) atvejai, kaip:

- atsakomybė už samdomų darbuotojų ar įgaliotų asmenų padarytą žalą (3:201 straipsnis);

-atsakomybė už žalą, padarytą dėl nekilnojamųjų daiktų nesaugios būklės (3:202 straipsnis);

-atsakomybė už gyvūnų padarytą žalą (3:203 straipsnis);

-atsakomybė už žalą dėl blogos kokybės produktų (3:204 straipsnis);

-atsakomybė už motorinių transporto priemonių padarytą žalą (3:205 straipsnis);

-atsakomybė už žalą dėl aplinkos taršos (3:206 straipsnis);

-kiti atsakomybės atvejai (3:207 ir 3:208 straipsniai).

DCFR 4 skyrius skirtas priežastinio ryšio apibūdinimui, nustatant bendrą taisyklę, kad asmuo sukelia teisiškai reikšmingą žalą kitam, jei žala laikytina to asmens elgesio ar pavojaus šaltinio, už kurį tas asmuo yra atsakingas, sukelta pasekme (4:101 straipsnio 1 dalis). Minėto straipsnio 2 dalyje pabrėžiama, kad asmens sužalojimo ar mirties atveju, nustatant sužalojimo pobūdį ir apimtį, neatsižvelgiama į sužaloto asmens savybes, dėl kurių jis yra labiau linkęs patirti tokio pobūdžio žalą. 4:102 straipsnyje apibrėžiamas bendrininkavimas, nustatant, kad asmuo, kuris kartu dalyvauja, kursto ar materialiai padeda kitam sukeliant teisiškai reikšmingą žalą, yra laikomas sukeliančiu tokią žalą. DCFR numatyta ir alternatyvus priežastinio ryšio taisyklė, pagal kurią tais atvejais, kai teisiškai reikšminga žala gali būti sukelta kiekvieno atskirai ar keleto įvykių, už kuriuos yra atsakingi skirtingi asmenys, ir nustatoma, kad žala buvo sukelta dėl kurio nors šio įvykio, bet neaišku kurio, yra preziumuojama, kad kiekvienas asmuo, kuris atsakingas už bet kurį iš šių įvykių, laikomas sukėlusiu žalą (4:103 straipsnis).

DCFR 5 skyrius skirtas detaliam atleidimo nuo civilinės atsakomybės sąlygų apibūdinimui. Be tokių, kaip ir Lietuvos teisės sistemai būdingų atleidimo nuo atsakomybės sąlygų – esant savigynai, būtinajam reikalingumui, dėl nenugalimos jėgos ir kt., pažymėtina bendra taisyklė, nustatanti, kad asmuo gali būti atleistas nuo atsakomybės, jeigu asmuo, patyręs teisiškai reikšmingą žalą, buvo davęs aiškų sutikimą tokios žalos atsiradimui ir buvo galima pagrįstai tikėtis, jog jis aiškiai suprato savo sutikimo galimas pasekmes, taip pat, jeigu žala buvo padaryta dėl paties nukentėjusiojo itin didelio neatsargumo (5:101 straipsnis). Taip pat įtvirtinama taisyklė, kad atvejais, kai dėl žalos atsiradimo yra iš dalies kaltas ir pats nukentėjusysis, kompensacijos dydis mažintinas, atsižvelgiant į nukentėjusiojo kaltės laipsnį (5:102 straipsnio 1 dalis).

Pažeistų teisių gynimo būdai nustatyti DCFR 6 skyriuje. Šio skyriaus 6:101 straipsnio 1 dalyje išreikšta civilinės deliktinės atsakomybės kompensacinė funkcija, nustatant, jog kompensacijos tikslas yra atstatyti asmenį, patyrusį teisiškai reikšmingą žalą, į tą padėtį, kurioje jis būtų buvęs, jei teisiškai reikšminga žala nebūtų atsiradusi. Taip pat nustatoma, kad kompensacija gali būti pinigais ir kitais būdais, labiausiai

atitinkančiais patirtos žalos rūši, mastą ir kitas konkretaus atvejo aplinkybes (6:101 straipsnio 2 dalis). Įtvirtinamos kreditorių daugeto, solidarios atsakomybės sampratos, teisė į išlaidas prevencijai ir kitos nuostatos.

7 skyrius skirtas tam tikrų papildomų taisyklių nustatymui, iš kurių pažymėtinos sekančios nuostatos. DCFR neapibrėžia viešosios valdžios atsakomybės, kylančios dėl asmenų ar institucijų netinkamo pareigų vykdymo ar aplaidumo viešojo administravimo srityje, ar teisminių procesų metu (7:103 straipsnis). Taip pat, kad DCFR nereglamentuoja atsakomybės tarp darbuotojų, darbdavių ar trečiųjų asmenų, kylančių iš darbo teisinių santykių, bei profesinių sąjungų ir darbdavių asociacijų atsakomybės, kylančios dėl darbo ginčų (7:104 straipsnis).

Apibendrinant pažymėtina, jog Bendros principų sistemos projektas (DCFR) pasižymi aiškiai kodifikuotų ir sistemiškai išdėstytų normų pobūdžiu. Nors atskiros normos atskirų nacionalinės teisės sistemų rėmuose gali būti vertinamos visų pirma kaip principai, tačiau visumoje DCFR atspindi kontinentinės teisės tradiciją, kurioje yra aiškiai įtvirtintas generalinio delikto principas.

5. CIVILINĖS DELIKTINĖS ATSAKOMYBĖS SĄLYGŲ PALYGINIMAS

CK nustatyta, jog bendru atveju civilinė atsakomybė atsiranda esant išpildytoms keturioms sąlygoms: žalai, neteisėtiems veiksams, kaltei ir priežastiniam ryšiui. Tačiau kalbant apie deliktinės atsakomybės taikymą, vadovaujantis generalinio delikto taisykle, iš esmės turėtų būti kalbama tik apie tris savarankiškas civilinės atsakomybės sąlygas: kaltę, apimančią ir neteisėtus veiksmus, žalą ir priežastinį kalto asmens elgesio ir atsiradusios žalos ryšį. Minėtina, kad pagal CK 6.246 straipsnio 1 dalį neteisėtais veiksmais pripažįstami ne tik bendros pareigos elgtis atidžiai ir rūpestingai pažeidimas, bet ir įstatyme numatytų teisių ir pareigų pažeidimas. Todėl, kai yra konkrečių įstatyme numatytų teisių ir pareigų pažeidimas, kaltę būtina vertinti atskirai⁹⁰. Atsižvelgiant į šią aplinkybę, lyginant civilinės deliktinės atsakomybės sąlygas nėra atskirai vertinama neteisėtumo sąlyga.

Palyginimas iš esmės atliekamas tarp, iš vienos pusės, CK įtvirtintų sąlygų ir, iš kitos pusės, PETL bei DCFR nuostatose apibūdintų civilinės deliktinės atsakomybės sąlygų. Fragmentinis PETL ir DCFR sąlygų lyginimas nėra skirtas pabrėžti būtent jų panašumus ar skirtumus ir skirtas tik CK įtvirtintų sąlygų tikslesniam apibūdinimui atžvilgiu PETL ir DCFR sąlygų. Taip pat minėtina, kad lyginant CK, PETL ir DCFR civilinės deliktinės atsakomybės sąlygas, dėl ribotos darbo apimties, nebuvo apimtos absoliučiai visos, kiekvienos atskirai paimtos sąlygos, taikymo ypatybės, bet buvo siekiama rasti ir pabrėžti esmines, bendriausias kiekvienos sąlygos savybes.

5.1 Žala ir nuostoliai CK, PETL ir DCFR

Apibūdinant žalą CK 6.249 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad žala yra asmens turto netekimas arba sužalojimas, turėtos išlaidos (tiesioginiai nuostoliai), taip pat negautos pajamos, kurias asmuo būtų gavęs, jeigu nebūtų buvę neteisėtų veiksmų. Taip pat nustatyta, jog pinigine žalos išraiška yra nuostoliai. CK 6.249 straipsnio 4 dalis taip pat numato, kad be tiesioginių nuostolių ir negautų pajamų, į nuostolius taip pat įskaičiuojamos protingos išlaidos, skirtos žalos prevencijai ar jai sumažinti, taip pat protingos išlaidos, susijusios su civilinės atsakomybės ir žalos įvertinimu bei nuostolių išieškojimu ne teismo tvarka.

---

⁹⁰ Žr. šio darbo 2.2.2 poskyrį.

Žalos samprata pagal CK apima ir dėl fizinio asmens suluošinimo ar kitokio jo sveikatos sužalojimo atveju šio patirtus nuostolius, taip pat jo negautas pajamas, kurias nukentėjęs asmuo būtų gavęs, jeigu jo sveikata nebūtų sužalota, ir su sveikatos grąžinimu susijusias išlaidas, įskaitant sužaloto asmens perkvalifikavimo išlaidas bei kitas sveikatos grąžinimui būtinas išlaidas (CK 6.283 ir 6.285 straipsniai). Taip pat žalai priskiriamas ir išlaikymo netekimas fizinio asmens mirties atveju. Nors pastarąsias minėtas žalos rūšis ir apima bendra žalos samprata, t.y., kad žala - turėtos išlaidos (tiesioginiai nuostoliai), taip pat negautos pajamos, kurias asmuo būtų gavęs, jeigu nebūtų buvę neteisėtų veiksmų, tačiau įstatymas jas skiria atskirai, kaip atsiradusias dėl išskirtinę teisinę apsaugą turinčių vertybių pažeidimo.

PETL žalos samprata pateikiama 10:201 straipsnyje, nustatant, kad žala – tai nukentėjusiojo turto sumažėjimas, kilęs dėl įstatymų ginamų teisių pažeidimo. Analogiškai CK įtvirtintoms nuostatoms, PETL kaip atskira žalos rūšis, taip pat laikomos išlaidos, panaudotos žalos prevencijai (2:104 straipsnis). PETL taip pat skiriamos labiausiai įstatymų ginamos vertybės - žmogaus gyvybė, fizinė ir psichinė sveikata, jo laisvė ir garbė. Tai, savo ruožtu, sąlygoja PETL nuostatas, kad turtine žala taip pat suprantama ir dėl fizinės bei psichinės sveikatos sužalojimo asmens negautos pajamos, jo darbingumo sumažėjimas, net jeigu tai ir nesąlygoja pajamų sumažėjimo, taip pat protingos išlaidos, skirtos medicininėms paslaugoms. Analogiškai CK nuostatoms, žala pagal PETL laikytinas ir prarastas išlaikymas, jeigu tokie asmenys, kaip šeimos nariai, neteko maitintojo, nukentėjusiajam mirus (10:202 straipsnio 1 ir 2 dalys).

PETL 2:102 straipsnio 4 dalyje *inter alia* teigiama, kad grynai ekonominių interesų apsauga gali būti visumoje labiau apribota. Tai, savo ruožtu, suponuoja, jog PETL kaip atskirą žalos rūšį skiria ir grynai ekonominio pobūdžio žalą (angl. *pure economic loss*). Grynai ekonominio pobūdžio žala, kuri pasireiškia nukentėjusiojo patirtais finansinio pobūdžio praradimais, nesusijusiais su fizine žala asmeniui ar turtui, yra ypatinga žalos kategorija, nes finansinio pobūdžio santykiniai interesai yra žemiausioje deliktų teisės ginamų vertybių skalės vietoje. PETL siekimas riboti grynai ekonominio pobūdžio žalą sąlygojamas aplinkybės, kad to nepadarius, deliktinės atsakomybės ribos gali būti pernelyg išplėtos ir tai nepagrįstai apribotų laisvą visuomenių santykių dalyvių elgesį bei laisvą civilinę apyvartą⁹¹. Pavyzdžiui, iš teisingumo pozicijų sunku būtų pagrįsti, kodėl nemažai pajamų dėl įstrigimo pusdieniui eismo nelaimės sukėltoje transporto spūstyje praradęs taksistas negali pretenduoti į

⁹¹ SELELIONYTĖ-DRUKTEINIENĖ, S. Grynai ekonominio pobūdžio žala kaip specifinė žalos kategorija Lietuvos Respublikos deliktų teisėje *Jurisprudencija*, 2009, Nr. 4 (118), p. 123-146.

kompensaciją, kai kitas taksi automobilio savininkas, kurio automobilis buvo apgadintas tos pačios eismo nelaimės metu, gali pagrįstai reikalauti iš pažeidėjo atlyginti tiek automobilio remonto išlaidas, tiek ir prarastas pajamas. Taigi, iš pirmo žvilgsnio galėtų susidaryti įspūdis, kad nesant CK įtvirtintos tokios žalos sampratos, kaip grynai ekonominiai nuostoliai, PETL atžvilgiu Lietuvos deliktų teisėje tam tikrais atvejais būtų ribojamos nukentėjusiųjų teisės kreiptis dėl žalos atlyginimo. Tačiau CK normų sisteminė analizė leidžia daryti išvadą, kad ir nesant CK tiesiogiai įtvirtintų analogišku nuostatų, galimybė kreiptis į teismą dėl grynai ekonominių nuostolių Lietuvos deliktų teisės sistemoje nėra atimta. Tokiu atveju žala turėtų būti vertinama per priežastinį ryšį, sistemiškai taikant CK 6.247 ir 6.249 straipsnius, akcentuojant 6.247 straipsnio nuostatą, jog atlyginami tik tie nuostoliai, kurie susiję su veiksmis (veikimu, neveikimu), nulėmusiais skolininko civilinę atsakomybę tokiu būdu, kad nuostoliai pagal jų ir civilinės atsakomybės prigimtį gali būti laikomi skolininko veiksmų (veikimo, neveikimo) rezultatu⁹².

Specifiniu skirtumu tarp PETL ir CK įtvirtintų žalos sampratų galėtų būti laikoma bendra PETL nuostata, jog atlygintina tik ta žala, kuri padaryta teisės saugomiems ir teisėtiems interesams, o, pavyzdžiui, neteisėtai gautų pajamų praradimas dėl kaltininko veiksmų, nėra atlygintinas, nes pačios pajamos buvo gautos neteisėtai (PETL 2:103 straipsnis). Kaip nurodo principų rengėjai, pagrindinė priežastis, kodėl tokia nuostata tiesiogiai įtraukta į principus, yra ta, kad praradimai, susiję su neteisėta veikla ar šaltiniu, neverti būti saugomi teisės⁹³. CK tokia nuostata, apibūdinant žalą, tiesiogiai nėra įtraukta. Tačiau tai nereiškia, kad tokiu atveju konstatuotinas esminis skirtumas tarp CK ir PETL žalos sampratų. CK įpareigoja civilinių teisinių santykių subjektus, įgyvendinant savo teises bei atliekant pareigas, veikti pagal teisingumo, protingumo ir sąžiningumo reikalavimus. Savo ruožtu, teismai, aiškindami įstatymus ir juos taikydami, taip pat privalo vadovautis teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principais (CK 1.5 straipsnio 1 ir 4 dalys). Minėtos normos sąlygoja ir bendrą nuostatą, jog ir žala pagal CK gali būti suprantami tik tokie praradimai, kurie atitinka teisingumo, protingumo ir sąžiningumo reikalavimus, taigi pripažintini teisės saugomais gėriais.

Be turtinės, CK skiriama ir neturtinės žalos rūšis. Ji apibrėžiama kaip asmens fizinis skausmas, dvasiniai išgyvenimai, nepatogumai, dvasinis sukrėtimas, emocinė depresija, pažeminimas, reputacijos pablogėjimas, bendravimo galimybių sumažėjimas ir kita, teismo įvertinti pinigais (CK 6.250 straipsnio 1 dalis). Neturtinės žalos samprata

---

⁹² *Ibid.*, p. 132-133, 143.

⁹³ *Cit. op.* 79, p. 35-36.

neatsiejama nuo įstatymo nustatytų atvejų, kada galimas jos atlyginimas. CK 6.250 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad neturtinė žala atlyginama tik įstatymų nustatytais atvejais, taip pat, kad neturtinė žala atlyginama visais atvejais, kai ji padaryta dėl nusikaltimo, asmens sveikatai ar dėl asmens gyvybės atėmimo. Neturtinės žalos samprata neatsiejama nuo subjekto rato, turinčio teisę ją gauti. Lietuvos deliktų teisės sistemoje bendru atveju teisę į neturtinę žalą turi asmenys, asmeniškai patyrę žalą dėl atsakingo asmens kaltų veiksmų. Išimtį iš bendros taisyklės nustato CK 6.284 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta norma, jog fizinio asmens mirties atveju, mirusiojo išlaikomi arba jo mirties dieną turėję teisę gauti iš jo išlaikymą (nepilnamečiai vaikai, sutuoktinis, nedarbingi tėvai ar kiti faktiniai nedarbingi išlaikytiniai), taip pat mirusiojo vaikas, gimęs po jo mirties, taip pat turi teisę į neturtinės žalos atlyginimą. Šia nuostata CK įtvirtinamas ypatingai artimo santykio principas, lemiantis trečiųjų asmenų teisę į neturtinės žalos atlyginimą. Nors CK nuostatos ir riboja neturtinės žalos atlyginimą tik įstatymų nustatytais atvejais, minėtina, kad visgi Lietuvos Aukščiausiasis Teismas formuoja praktiką, jog neturtinė žala turi būti atlyginama apskritai visais atvejais, jei tokia žala buvo padaryta, pabrėžiant, jog priešingu atveju būtų pažeidžiamas Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintas konstitucinis principas – būtinumas atlyginti asmeniui padarytą materialinę ir moralinę žalą. Atsižvelgiant į pastarąją nuostatą darytina išvada, kad Lietuvos deliktų teisėje galioja visiško nuostolių atlyginimo principas su tam tikra išlyga patirtos neturtinės žalos atžvilgiu, kurios dydžio nustatymas yra išimtinai teismo jurisdikcijoje, o sprendimas priimamas atsižvelgiant ir į žalą padariusio asmens kaltę, turtinę padėtį, ir į padarytos neturtinės žalos dydį, kitas turinčias reikšmės bylai aplinkybes, taip pat į sąžiningumo, teisingumo ir protingumo kriterijus⁹⁴.

PETL tiesiogiai nepateikia neturtinės žalos apibrėžimo, tačiau nustatomos sąlygos, kuomet ji gali būti reikalaujama. Šios sąlygos nurodytos PETL 10:301 straipsnio 1 ir 3 dalyse, nustatant, jog pagrindas neturtinės žalos kompensacijai yra nukentėjusiajam sukeltos fizinės ir dvasinės kančios, taip pat pažeidus tokias neturtines vertybes, kaip asmens garbė, laisvė ir kitos asmeninės teisės. Laikoma, jog neturtinė žala asmeniui padaroma ir sutrikdžius jo fizinę ir psichinę sveikatą. Nors CK neturtinė žala apibūdinama plačiau, tačiau vertinant kalbiniu požiūriu, iš esmės neturtinė žala tiek CK, tiek ir PETL suprantama vienodai. PETL taip pat niekam nėra ribojama teisė į neturtinės žalos atlyginimą, jeigu žalą patyrė asmeniškai nukentėjusysis. PETL nustato, kad teisę į neturtinę žalą turi ir nukentėjusiojo artimi giminaičiai, nukentėjusiojo mirties ar jo

---

⁹⁴ Žr. šio darbo 2.2.4 poskyrį.

sunkaus sužalojimo atveju. Šiuo atveju atkreiptinas dėmesys, jog CK artimiems nukentėjusiojo giminaičiams teisės į neturtinę žalą nukentėjusiojo sunkaus sužalojimo atveju nenumato.

DCFR žala apibūdinama per ekonominių nuostolių kategoriją, nustatant, kad ekonominiai nuostoliai apima pajamų arba pelno sumažėjimą, prievolių padidėjimą ir turto vertės sumažėjimą, o neekonominiai nuostoliai apima skausmą, kančią ir gyvenimo kokybės pablogėjimą (2:101 straipsnio 4 dalies (a) ir (b) punktai. Savo ruožtu 2:101 straipsnio 1 dalyje nustatoma, kad tiek ekonominiai ar neekonominiai nuostoliai, arba sužalojimai laikomi teisiškai reikšminga žala, jeigu (a) taip numatyta šiame skyriuje; (b) tai yra kitaip teisės suteikiamos teisės pažeidimo padarinys; arba (c) tai yra kitų vertingų teisiškai saugomų interesų pažeidimo padarinys. Pateiktos sampratos ribos dar labiau išplečiamos to paties straipsnio 2 dalyje, pabrėžiant, jog bet koku 1 dalies (b) ir (c) atveju nuostoliai ir sužalojimai reiškia teisiškai reikšmingą žalą, jeigu tais atvejais būtų sąžininga ir protinga suteikti teisę į jos atlyginimą ar prevenciją, kaip tai gali būti daroma remiantis 1:101 ar 1:102 straipsniais.

Kaip ir PETL, taip ir DCFR, žalos samprata siejama su teisės saugomų vertybių pažeidimu. Atsižvelgiant į šią aplinkybę ir pats žalos terminas DCFR vartojamas tik kaip teisiškai reikšminga žala. Tačiau tokia DCFR žalos samprata neprieštarauja CK nuostatoms dėl tų pačių aplinkybių, apie kurias buvo pasisakyta aukščiau, vertinant analogiškos PETL įtvirtintos žalos sampratos bruožo atitiktį CK.

Siekiant apibrėžti teisinius gėrius, DCFR 2 skyriaus 2 skirsnyje pateikiamas platus, tačiau baigtinis teisės ginamų, taigi, patirtos žalos atžvilgiu teisiškai reikšmingų vertybių sąrašas⁹⁵. Toks konkrečių gėrių išskyrimas DCFR nėra būdingas CK. Tačiau tam tikra analogija pastebima ir CK, kur išskirtinėmis vertybėmis pripažįstami asmens gyvybė ir sveikata. Kita vertus, DCFR 2:101 straipsnio 2 dalies nuostata, kad nuostoliai ir sužalojimai reiškia teisiškai reikšmingą žalą ir tais atvejais, jeigu būtų sąžininga ir protinga suteikti teisę į jos atlyginimą ar prevenciją, faktiškai padaro ginamų vertybių sąrašą, kaip ir CK, atviru. Atskirų teisinių gėrių išskyrimas ir įvardijimas neprieštarauja generalinio delikto principui, nes, galima sakyti, jis tik būtų iš dalies konkretizuotas. Perėjimas nuo labai bendros taisyklės prie tam tikro jos konkretizavimo (pavyzdžiui, apibendrinant teismų praktiką) yra daug lengvesnis, nei atskirų atvejų eliminavimas.

DCFR įtvirtinta neturtinės žalos samprata iš esmės identiška PETL ir neturi esminių prieštaravimų CK nuostatoms. DCFR, kaip ir PETL atveju, neriboja asmenų rato,

---

⁹⁵ Plačiau šio darbo 4 skyriuje.

turinčių teisę į neturtinės žalos atlyginimą. Teisė į neturtinę žalą, kaip ir turtinės žalos atveju, siejama tik su žalos teisiniu reikšmingumu. Pabrėžtina, kad DCFR, vėlgi kaip ir PETL atveju, nustatomas platesnis trečiųjų asmenų, turinčių teisę į neturtinės žalos atlyginimą, ratas. DCFR 2:202 straipsnio (1) dalyje nustatyta, kad neturtinė žala yra teisiškai reikšminga žala, jeigu ją patyrė asmenys, ypatingai artimai susiję su nukentėjusiuoju, pastarajam atėmus gyvybę ar sužalojus sveikatą. Tai – bendra PETL ir DCFR skiriamoji savybė nuo CK, kur trečiųjų asmenų teisė į neturtinę žalą numatyta tik nukentėjusiojo gyvybės atėmimo atveju.

Vertinant CK įtvirtintos žalos ir nuostolių sampratos atitiktį PETL ir DCFR nuostatoms, darytina išvada, kad visais atvejais skiriama ir turtinė, ir neturtinė žala, kurių apibūdinimas esminių skirtumų neturi. Nepaisant DCFR siekiui iš dalies konkretizuoti teisės ginamas vertybes, kurias pažeidus būtų įgyjama teisė reikalauti patirtos žalos, t.y. žala taptų teisiškai reikšminga, visais atvejais galioja generalinio delikto taisyklė, neribojanti ginamų gėrių skaičiaus. Taip pat visais atvejais žalos samprata neatsiejama nuo subjektinės teisės jos reikalauti, t.y. žala atlyginama asmenims, ją patyrusiems. Tačiau konstatuotinas esminis CK skirtumas nuo PETL ir DCFR nuostatų apibrėžiant trečiųjų asmenų, turinčių teisę į neturtinės žalos atlyginimą, ratą. Nors visais atvejais apibrėžiant tokių asmenų skaičių taikomas ypatingai artimo santykio su nukentėjusiuoju principas, CK trečiųjų asmenų teisė į neturtinės žalos atlyginimą įtvirtinta tik nukentėjusiojo gyvybės atėmimo atveju. PETL ir DCFR tokią trečiųjų asmenų teisę nustato ir nukentėjusiojo sveikatos sužalojimo atvejais.

5.2 Kaltės samprata CK, PETL ir DCFR

CK 6.248 straipsnio 3 dalyje nustatyta, jog asmuo kaltas, jeigu atsižvelgiant į prievolės esmę bei kitas aplinkybes jis nebuvo tiek rūpestingas ir apdairus, kiek atitinkamomis sąlygomis buvo būtina. Taigi, žalą padaręs asmuo pripažintinas kaltu, jeigu apdairus, rūpestingas ir atidus žmogus tokioje pat situacijoje būtų pasielgęs kitaip ir žalos išvengęs. Ir priešingai, jeigu esant tokiomis pat aplinkybėmis žalos nebūtų išvengęs ir apdairus, rūpestingas, atidus ir atsargus žmogus, asmuo kaltu nėra pripažintinas. Faktiškai lyginami du elgesio standartai: pirma, faktinis asmens elgesys konkrečioje situacijoje ir, antra, hipotetinis protingo, rūpestingo asmens objektyvus elgesio standartas. Jeigu yra šių dviejų elgesio modelių neatitiktis, konstatuotina kaltė. Sprendžiant ar asmuo kaltas, atsižvelgiama ir į prievolės pobūdį, šalių tarpusavio santykius, žalos padarymo aplinkybes, teisės aktuose, profesinės etikos taisyklėse ir kitokuose šaltiniuose nustatytus

elgesio standartus⁹⁶. Tokiu būdu Lietuvos deliktų teisėje įtvirtintas objektyvaus kaltės aiškinimo principas sprendžiant civilinės deliktinės atsakomybės taikymo klausimą. Subjektyvus kaltės aiškinimo principas, kuomet sprendžiama ar kaltininkas sąmoningai siekė padaryti žalos arba sąmoningai leido jai atsirasti, civilinės deliktinės atsakomybės atveju Lietuvoje nėra taikomas. Tai lemia civilinei deliktinei atsakomybei būdinga kompensacinė funkcija, kai tuo tarpu esant sąmoninga veika padarytai žalai, sprendžiama ir dėl baudinių funkcijų, kurių taikymas yra jau kitų teisės šakų prerogatyvoje.

Kaltė Lietuvos deliktų teisės sistemoje preziumuojama, išskyrus įstatyme numatytas išimtis (CK 6.248 straipsnio 1 dalies 2 sakiny). Tai lemia, kad skolininkui (atsakovui), įrodinėjant, kad jis buvo tiek atidus, kiek atitinkamomis sąlygomis buvo būtina, kartu tenka ir pareiga įrodyti nepažeidus jam tenkančios pareigos laikytis tokio atidaus ir rūpestingo elgesio taisyklių, kad nebūtų kitam asmeniui padaryta žala (CK 6.263 straipsnio 1 dalis ir 6.246 straipsnio 1 dalis). Vadinasi, taikant civilinę deliktinę atsakomybę, Lietuvos teisėje įtvirtinta kaltumo prezumpcijos nuostata savaimė apima ir neteisėtų veiksmų prezumpciją⁹⁷.

Kaltė PETL įvardijama ne kaip atsakomybės sąlyga, o kaip atsakomybės pagrindas, skiriant kaltės sampratą ir jos rūšių apibūdinimui PETL III skyrių. Šioje dalyje skiriami atsakomybės pagrindai, esant žala padariusio asmens kaltei (4 skyrius), griežtos atsakomybės (atsakomybės be kaltės) atvejai (5 skyrius) ir atsakomybės už kitų asmenų padarytą žalą taikymo atvejai (6 skyrius).

Kaltės samprata PETL pateikiama 4:101 straipsnyje, nustatant, kad asmuo atsako esant kaltei, kai tyčia ar dėl neatsargumo pažeidžia reikiamo rūpestingo elgesio standartą. 4:102 straipsnis skirtas reikiamo rūpestingo elgesio standarto apibūdinimui, pateikiant platų spektrą aplinkybių, kurioms esant į jas atsižvelgtų protingas asmuo, atsižvelgiant ir taip pat vertinant asmens profesionalumo lygį, galimybę numatyti galimą žalą, atsargumo priemonių prieinamumą ir kitas sąlygas. Tačiau nepriklausomai nuo rūpestingo elgesio standarto konkretaus apibūdinimo, reikalavimo esmė lieka analogiška CK įtvirtintai pareigai būti tiek rūpestingam ir apdairiam, kiek atitinkamomis sąlygomis buvo būtina. Taigi sprendžiant kaltės klausimą pagal PETL nuostatas, taip pat lygintini du elgesio standartai: faktinis asmens elgesys konkrečioje situacijoje ir hipotetinis protingo, rūpestingo asmens objektyvus elgesio standartas.

Tačiau, skirtingai nuo Lietuvos deliktų teisei būdingo objektyvaus kaltės aiškinimo principo, PETL įtvirtinama sąlyga, kad kaltė civilinės deliktinės atsakomybės

---

⁹⁶ Žr. šio darbo 2.2.1 poskyrį.

⁹⁷ *Cit. op.* 52, p. 62.

taikymo atveju, gali turėti ir tyčios formą. Kadangi tyčia laikomas toks asmens elgesys, kai asmuo sąmoningai siekia padaryti žalos arba sąmoningai leidžia jai atsirasti, pripažintina, jog tuo pačiu PETL įtvirtina ir subjektyvaus kaltės aiškinimo principą. Toks požiūris yra artimas vokiečių deliktų teisės tradicijai, kur kaltė suprantama kaip ne vien tik reikalaujamo elgesio standarto pažeidimas, bet ir kaip asmens psichinė būseną, bet nutolęs nuo prancūzų tradicijos, kur valinis momentas, t.y. subjektyvus siekis padaryti žalą, nėra akcentuojamas. Tačiau bet kuriuo atveju tokios nuostatos suderinamumas su Lietuvos deliktų teisės sistema būtų komplikuoatas, kadangi liestų principinius civilinės atsakomybės institutų atskyrimo nuo kitų teisės šakų klausimus⁹⁸.

Priešingai nei CK, PETL nėra įtvirtinama ir kaltės prezumpcija. Taigi nukentėjusiajam, PETL nuostatų įgyvendinimo praktikoje atveju, tektų pareiga įrodinėti ir atsakovo kaltę, kai tuo tarpu pagal Lietuvoje galiojančią kaltės prezumpciją, pareiga paneigti kaltę tenka žalos sukėlusiam asmeniui.

Panašiai kaip PETL, kaltės samprata įtvirtinama ir DCFR. Čia taip pat skiriamos atskiros kaltės formos – tyčia ir neatsargumas. Priešingai nei CK, DCFR nėra pateikiamas kaltės apibrėžimas, tačiau detalizuojamos tyčios ir neatsargumo sampratos. DCFR 3:101 straipsnyje nustatyta, kad asmuo teisiškai reikšmingą žalą sukėlė tyčia, jeigu jis (a) sąmoningai siekė padaryti būtent tą žalą, kuri ir buvo padaryta; arba (b) sąmoningai leido tai žalai atsirasti, suprasdamas, kad tokia žala arba būtent tokios rūšies žala bus beveik neabejotinai padaryta. Tokiu būdu minėtoje nuostatoje taip pat aiškiai įtvirtinamas subjektyvus kaltės aiškinimas. Apibrėžiant neatsargumą, DCFR iš esmės laikomasi rūpestingumo standarto taikymo principo, atskirai pabrėžiant asmenų, turinčių pareigą apsaugoti asmenis nuo tokios žalos, kurią sukeltų jų veiksmų neatitikimas įstatymų nustatytiems reikalavimams, ir bendrą protingo ir atsargaus žmogaus elgesio pareigą, atsižvelgiant į konkretaus įvykio aplinkybes (3:102 straipsnio (a) ir (b) dalys). Taip pat pabrėžtina, jog kaip PETL, taip ir DCFR atveju nėra įtvirtinama kaltės prezumpcija.

Apibendrinant darytina išvada, kad visais nagrinėtais atvejais kaltė suprantama kaip civilinės deliktinės atsakomybės taikymo sąlyga, taikant jos vertinimui rūpestingo elgesio standarto metodą. Tačiau, skirtingai nei CK, sprendžiant klausimą dėl civilinės deliktinės atsakomybės taikymo pagal PETL ir DCFR, kaltė gali turėti ir tyčios formą, tuo pačiu įtvirtinant Lietuvos deliktų teisės sistemai nebūdingą subjektyvaus kaltės aiškinimo principą. Taip pat, skirtingai nei CK, tiek PETL, tiek ir DCFR nėra įtvirtinama kaltės prezumpcijos sąlyga.

---

⁹⁸ Pavyzdžiui, civilinės atsakomybės taikymo atveju galioja kaltės prezumpcija, o baudžiamosios atsakomybės taikymo atveju – nekaltumo prezumpcija.

5.3 Priežastinis ryšis CK, PETL ir DCFR

Priežastiniam ryšiui apibūdinti CK skirtas vienas - 6.247 straipsnis, kuriame nustatyta, jog atlyginami tik tie nuostoliai, kurie susiję su veiksmais (veikimu, neveikimu), nulėmusiais skolininko civilinę atsakomybę tokiu būdu, kad nuostoliai pagal jų ir civilinės atsakomybės prigimtį gali būti laikomi skolininko veiksmų (veikimo, neveikimo) rezultatas. Taigi padaryta žala turi būti asmens kaltų veiksmų rezultatas, t.y. civilinė atsakomybė atsiranda tik esant priežastiniam asmens kaltų veiksmų ir atsiradusios žalos ryšiui. Minėta CK norma taip pat leidžia teismui kiekvienu konkrečiu atveju įvertinti visas turinčias reikšmės aplinkybes, teisėtus pažeidėjo ir nukentėjusiojo interesus, ir kad civilinės atsakomybės taikymo tikslais nereikalaujama, kad atsakingo asmens veiksmai būtų vienintelė žalos atsiradimo priežastis.

Lietuvos teismų praktikoje pripažįstamas priežastinio ryšio nustatymo etapų skirstymas į faktinio priežastinio ryšio ir teisinio priežastinio ryšio nustatymą. Tuo atveju, kai yra tiesioginis priežastinis kalto elgesio ir atsiradusios žalos ryšys, teismui konstatuoti, kad yra faktinis (natūralus) priežastinis ryšys, nesudėtinga. Tačiau civilinė atsakomybė gali būti taikoma ir tuomet, kai kaltą elgesį ir atsiradusią žalą sieja ir netiesioginis ryšys. Tuomet taikytinas antrasis priežastinio ryšio nustatymo etapas, kai sprendžiamas klausimas, ar padariniai teisiniu požiūriu (civilinės atsakomybės taikymo požiūriu) nėra pernelyg nutolę nuo neteisėto veiksmo. Būtent pastarojo etapo metu ir ima labiausiai veikti CK 6.247 straipsnyje numatyta priežastinio ryšio taisyklė, nes reikia nustatyti, ar pažeidėjo elgesys pakankamai prisidėjo prie žalos atsiradimo, kad jam būtų galima taikyti civilinę atsakomybę. Teisinis priežastinis ryšys gali būti nustatomas net ir nesant faktinio priežastinio ryšio ir to gali pilnai pakakti civilinei atsakomybei taikyti. Toks priežastinio ryšio apibūdinimas teisės doktrinoje vadinamas „lanksčiu“ (angl. *flexible*) priežastiniu ryšiu⁹⁹.

Literatūroje sutinkama nuomonė¹⁰⁰, jog priežastiniam ryšiui apibūdinti skirtas ir CK 6.279 straipsnis, įtvirtinantis alternatyvaus priežastinio ryšio sampratą. Tačiau tokia nuomonė nėra visai pagrįsta. CK 6.279 straipsnis reglamentuoja atsakomybės paskirstymą esant kaltininkų solidariajai arba dalinei atsakomybei¹⁰¹. Atsakomybė esant kaltininkų dausetui gali būti skirstoma tik po to, kai asmenys jau yra pripažinti

---

⁹⁹ Žr. šio darbo 2.2.3 skyrių.

¹⁰⁰ *Cit. op.* 15.

¹⁰¹ *Cit. op.* 50, p. 387-388.

atsakingais už padarytą žalą, t.y. jau po to, kai buvo atskirai įvertintos civilinės deliktinės atsakomybės taikymo sąlygos atskirai kiekvieno kaltininko atžvilgiu, tame tarpe įvertinus ir priežastinį ryšį. Todėl laikytina, kad priežastinis ryšys CK apibūdinamas tik CK 6.247 normoje, kuri praktikoje, atsižvelgiant į konkretaus atvejo visas aplinkybes, taikytina sistemiškai kartu su bendrosiomis prievolių teisės normomis^{102,103}.

PETL priežastinis ryšys, kaip esminė civilinės deliktinės atsakomybės taikymo sąlyga, įtvirtinama jau bendrose PETL nuostatose, pažymint, kad kaltė dėl žalos padarymo gali būti priskiriama tam asmeniui, kurio kaltas elgesys ir sukėlė tą žalą (1:102 straipsnio (2) dalies a) punktas), taip pat ir tam asmeniui, kurio padidinto pavojingumo veikla tą žalą sukėlė (1:102 straipsnio (2) dalies b) punktas). Konkrečiau priežastinis ryšys apibūdinamas PETL 3 skyriuje, kartu detalizuojant ir galimas jo rūšis. PETL 3:101 straipsnyje nustatyta, kad veikla ar elgesys yra nukentėjusiojo žalos atsiradimo priežastis tada, jeigu be jo ta žala nebūtų atsiradusi. Tai – *conditio sine qua non* testo

---

¹⁰² Ištrauka iš Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. lapkričio 26 d. nutarties c.b. *L.B., I.V., I.Z.A. v. daugiabučio namo savininkų bendrija „Medvėgalis“, uždaroji akcinė bendrovė „Telšių šilumos tinklai“*, Nr. 3K-7-345/2007, kat. 114.8.2; 44.2.4.1. (S):

„Jeigu nustatoma, kad žalą padarė keli asmenys, kyla klausimas dėl jų prievolės rūšies. Nors pagal bendrą CK įtvirtintą taisyklę (CK 6.5 straipsnis) skolininkų daugeto atveju prievolė yra dalinė, CK 6.6 straipsnio 3 dalyje yra įtvirtinta solidariosios skolininkų pareigos prezumpcija, jeigu prievolė susijusi su kelių asmenų veiksmais padarytos žalos atlyginimu. Ši norma pakartojama ir CK 6.279 straipsnio 1 dalyje, kurioje nustatyta, kad bendrai padarę žalos asmenys nukentėjusiam asmeniui atsako solidariai. Teisėjų kolegija pažymi, kad CK 6.6 straipsnio 3 dalies ir CK 6.279 straipsnio 1 dalies normos gali būti taikomos, t. y. atsakomybė yra solidari, kai ne vienam asmeniui yra priskirtina visa žala arba aiški jos dalis, o priežastinio ryšio tarp atsakovų veiksmų ir atsiradusios žalos pobūdis yra vienodas. <...> Taikant deliktinę atsakomybę, netiesioginis priežastinis ryšys pripažįstamas tinkama civilinės atsakomybės sąlyga, jeigu neteisėti veiksmai padėjo žalai (nuostoliams) atsirasti ar jiems padidėti, o tais atvejais, kai priežastinio ryšio tarp atsakovų veiksmų ir atsiradusios žalos pobūdis yra skirtingas, t. y. kai vieno atsakovo veiksmai buvo tiesioginė žalos atsiradimo priežastis, o kito veiksmai tik netiesiogiai turėjo įtakos žalos atsiradimui, atsakovų atsakomybė bus dalinė.“

¹⁰³ Ištrauka iš Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2005 m. kovo 9 d. nutarties c.b. *R.L., V.L. v. Z.S., Kauno m. 20-ojo notarų biuro notarė R. Valantiejienė*, Nr. 3K-3-156/2005, kat. 44.5.2.1. (S):

„Kasatorius VĮ Registrų centras taip pat nurodo, kad tarp jo darbuotojų veiksmų ir atsiradusios žalos nėra priežastinio ryšio, nes išduota pažyma sandoriui sudaryti pati savaime jokių neigiamų pasekmių negali sukelti, o pareiga patikrinti, ar sudarantis hipotekos sutartį asmuo tikrai yra įkeičiamo turto savininkas, tenka notarui. Be to, notarui buvo pateikta ne tik VĮ Registrų centro išduota pažyma, bet ir Kauno apskrities archyvo išduota įkeičiamo buto pirkimo-pardavimo sutarties kopija, Kauno miesto savivaldybės Vaikų teisių apsaugos tarnybos patvirtinimas, kad turto savininko šeima dėl vaikų nepriežiūros bei vaikų teisių pažeidimų šioje tarnyboje nėra registruota, tačiau šie asmenys civilinę atsakomybę nebuvo patraukti. Su tokiais kasacinio skundo argumentais taip pat negalima sutikti. Pagal 1992 m. rugsėjo 15 d. Notariato įstatymo Nr. I-2882 46 straipsnį notari, tvirtindami sandorius dėl nekilnojamojo turto, kuriam būtina valstybinė registracija, įkeitimo, patikrina, ar turtas priklauso jį įkeičiančiam asmeniui. Turto priklausomybę patvirtina būtent VĮ Registrų centro išduota pažyma, tuo tarpu kitų kasatoriaus nurodytų asmenų išduoti dokumentai nėra skirti apsaugoti asmens teises į nekilnojamąjį turtą. Kasacinio teismo teisėjų kolegija sutinka su apeliacinės instancijos teismo išvada, kad VĮ Registrų centro darbuotojų veiksmai nebuvo tiesioginė žalos atsiradimo priežastis, tačiau tarp šių veiksmų ir atsiradusios žalos yra netiesioginis priežastinis ryšys, nes be Nekilnojamojo turto registro tvarkytojo išduotos pažymos neteisėtas įkeitimo sandoris nebūtų buvęs sudarytas. Taikant deliktinę atsakomybę, netiesioginis priežastinis ryšys pripažįstamas tinkama civilinės atsakomybės sąlyga, jeigu neteisėti veiksmai padėjo žalai (nuostoliams) atsirasti ar jiems padidėti, todėl negalima sutikti su kasatoriaus argumentais, kad jo veiksmai neturi priežastinio ryšio su atsiradusia žala.“

(ekvivalentinio priežastinio ryšio teorija), skirto faktiniam priežastiniam ryšiui nustatyti¹⁰⁴, įtvirtinimas. Siekiant sureguliuoti santykius, kuriems paaiškinti vien šio principo nepakaktų, sekančiuose skyriaus straipsniuose skiriamos atskiros priežastinio ryšio rūšys (specialiosios taisyklės). 3:102 straipsnyje numatomos konkuruojančios priežastys, nustatant, jog keleto veiksmų atveju, kurių kiekvienas būtų tuo pačiu metu sukėlęs žalą, kiekvienas toks veiksmas laikytinas nukentėjusiojo žalos priežastimi. 3:103 straipsnyje numatomos alternatyvios priežastys, nustatant, kad keleto veiksmų atveju, kurių kiekvienas atskirai paėmus būtų pakankama priežastis sukelti žalą, bet nenustačius, kuris būtent veiksmas tą žalą sukėlė, kiekvienas iš įvykių laikytinas tokiu, kuris sukėlė visą patirtą žalą. 3:104 straipsnyje įtvirtinama potencialių priežasčių sąvoka, (1) straipsnio dalyje nustatant, kad jeigu veiksmas vienareikšmiškai ir negrįžtamai sukėlė nukentėjusiajam žalą, tai bet kurie vėliau sekę veiksmai, galėję sukelti tokią pačią žalą, nėra vertintini. (2) to paties straipsnio dalyje daroma bendros taisyklės išimtis, nustatant, kad į vėlesnį veiksmą atsižvelgiama, jeigu jis sukėlė papildomą ar sunkesnę žalą. Taip pat įtvirtinamos neapibrėžto dalinio priežastinio ryšio (3:105 straipsnis) ir neapibrėžto priežastinio ryšio iš nukentėjusiojo pusės sąvokos (3:106 straipsnis). Kaip matyti iš pateiktų apibūdinimų, kiekvienas atskiras atvejis, vertinant jį CK 6.247 straipsnio ir Lietuvos teismų praktikoje formuojamo priežastinio ryšio aiškinimo ir nustatymo metodikos kontekste, pagal savo prasmę gali būti priskirtas prie tiesioginio ar netiesioginio priežastinio ryšio, atskirai įvertinus faktinį ir teisinį priežastinį ryšį, o esant skolininkų daugetui - taikant solidariąją arba dalinę atsakomybę. Tokiu būdu PETL įtvirtintos atskiros priežastinio ryšio taisyklės savo pobūdžiu išreiškia tik atskirus, CK įtvirtintos bendros taisyklės, taikymo atvejus. Taigi Lietuvos deliktų teisei būdingas „lankstaus“ priežastinio ryšio principas, sistemiškai taikant bendrąsias prievolių teisės nuostatas, įgalina apimti ir vertinti neapibrėžtą priežastinių ryšių atvejų skaičių, tame tarpe ir PETL konkretizuotas atskiras priežastinio ryšio nustatymo taisykles. Skiriant iš bendros taisyklės atskiras rūšis, bendras atvejis tik iš dalies konkretizuojamas, bet neišplečiamas. Todėl darytina išvada, kad minėtais aspektais CK įtvirtintos ir Lietuvos deliktų teisėje formuojama priežastinio ryšio samprata PETL nuostatoms neprieštarauja.

DCFR įtvirtintos priežastinio ryšio nuostatos grindžiamos tuo pačiu *conditio sine qua non* principu. 4:101 straipsnio (1) dalyje įtvirtinama bendra taisyklė, nustatanti, jog asmuo sukelia teisiškai reikšmingą žalą kitam, jei žala laikytina to asmens elgesio ar pavojaus šaltinio, už kurį tas asmuo yra atsakingas, sukelta pasekme. Ši taisyklė nėra taip

---

¹⁰⁴ Cit. op. 65.

plačiai detalizuojama, kaip PETL atveju. Skiriamas tik bendrininkavimas, nustatant, kad asmuo, kuris kartu dalyvauja, kursto ar materialiai padeda kitam sukeliant teisiškai reikšmingą žalą, yra laikomas sukeliančiu tokią žalą (4:102 straipsnis), ir alternatyvus priežastinis ryšys, pagal kurį tais atvejais, kai teisiškai reikšminga žala gali būti sukelta kiekvieno atskirai ar keleto įvykių, už kuriuos yra atsakingi skirtingi asmenys, ir nustatoma, kad žala buvo sukelta dėl kurio nors šio įvykio, bet neaišku kurio, yra preziumuojama, kad kiekvienas asmuo, kuris atsakingas už bet kurį iš šių įvykių, laikomas sukėlusiu žalą (4:103 straipsnis). Analogiškos nuostatos įtvirtintos ir PETL, todėl vertinant šiais aspektais DCFR atitiktį CK, darytina ta pati išvada, jog CK įtvirtinta ir Lietuvos deliktų teisėje formuojama priežastinio ryšio samprata taip pat neprieštarauja ir DCFR nuostatoms.

Minėtina DCFR 4:101 straipsnio (2) dalis, kurioje pabrėžiama, jog asmens sužalojimo ar mirties atveju, nustatant sužalojimo pobūdį ir apimtį, neatsižvelgiama į sužaloto asmens savybes, dėl kurių jis yra labiau linkęs patirti tokio pobūdžio žalą. Tai sietina su bendru DCFR bruožu apibrėžti teisiškai reikšmingos žalos atvejus per įstatymų ginamų gėrių sąrašą. DCFR asmens gyvybė ir sužalojimai yra laikomi aukščiausia ir labiausiai ginama vertybe, stovinti pirmoje vietoje tarp skirtinų teisiškai reikšmingų žalos atvejų (2:201 straipsnis, (1) dalis). Tokia nuostata atitinka ir CK, kuriame išskirtinėmis, taigi ir labiausiai teisės ginamomis vertybėmis pripažįstami asmens gyvybė ir sveikata.

IŠVADOS

1. Tiek Europos deliktų teisės principai, tiek ir DCFR – dokumentai, pagrįsti generalinio delikto principu. Juose skiriamos ir detalios konkretizuojamos visos, būdingos ir Lietuvos deliktų teisės sistemai, sąlygos, kurioms esant gali būti taikoma civilinė deliktinė atsakomybė – žala, kaltė ir priežastinis ryšys.

2. Visais atvejais skiriama ir turtinė, ir neturtinė žala, kurių apibūdinimas esminių skirtumų atžvilgiu CK neturi. Nepaisant DCFR siekiui iš dalies konkretizuoti teisės ginamas vertybes, kurias pažeidus būtų įgyjama teisė reikalauti patirtos žalos, t.y. žala taptų teisiškai reikšminga, visais atvejais galioja generalinio delikto taisyklė, neribojanti ginamų gėrių skaičiaus. Tačiau konstatuotinas esminis CK skirtumas nuo Europos deliktų teisės principų ir DCFR nuostatų apibrėžiant trečiųjų asmenų, turinčių teisę į neturtinės žalos atlyginimą, ratą. Nors visais atvejais apibrėžiant tokių asmenų skaičių taikomas ypatingai artimo santykio su nukentėjusiuoju principas, CK trečiųjų asmenų teisė į neturtinės žalos atlyginimą įtvirtinta tik nukentėjusiojo gyvybės atėmimo atveju. Europos deliktų teisės principai ir DCFR tokią trečiųjų asmenų teisę numato ir nukentėjusiojo sveikatos sužalojimo atvejais.

3. Kaltė suprantama kaip civilinės deliktinės atsakomybės taikymo sąlyga, taikant jos vertinimui rūpestingo elgesio standarto metodą. Tačiau, skirtingai nei CK, sprendžiant klausimą dėl civilinės deliktinės atsakomybės taikymo remiantis Europos deliktų teisės principų ir DCFR nuostatomis, kaltė gali turėti ir tyčios formą, tuo pačiu įtvirtinant Lietuvos deliktų teisės sistemai nebūdingą subjektyvaus kaltės aiškinimo principą. Taip pat, skirtingai nei CK, tiek Europos deliktų teisės principai, tiek ir DCFR neįtvirtina kaltės prezumpcijos sąlygos.

4. Priežastinio ryšio sampratą ir Europos deliktų teisės principai, ir DCFR apibūdina remiantis *conditio sine qua non* principu, papildomai skiriant atskirus galimus atvejus. CK įtvirtintos nuostatos įgalina apimti ir vertinti neapibrėžtą priežastinių ryšių atvejų skaičių, tame tarpe ir Europos deliktų teisės principų bei DCFR skiriamus atvejus, todėl pripažintina, kad CK įtvirtinta ir Lietuvos deliktų teisėje formuojama priežastinio ryšio samprata Europos deliktų teisės principų ir DCFR nuostatomis neprieštarauja.

LITERATŪRA

Teisės norminiai aktai

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 1992, Nr. 33–1014.
2. 1997 m. spalio 6 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva Nr. 97/55/EB, papildanti direktyvą Nr. 84/450/EEB, įtraukiant į jos reguliavimo sritį ir lyginamąją reklamą. OL, 1997, L 290.
3. 1985 m. liepos 25 d. Europos Bendrijų Tarybos direktyva Nr. 85/374/EEB dėl valstybių narių įstatymų, kitų teisės aktų ir administracinių nuostatų dėl atsakomybės už netinkamos kokybės gaminius. OL, 1985, L 210.
4. 1984 m. rugsėjo 10 d. Europos Bendrijų Tarybos direktyva Nr. 84/450/EEB dėl valstybių narių įstatymų, kitų teisės aktų ir administracinių nuostatų dėl klaidinančios reklamos suderinimo. OL, 1984, L 250.
5. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2002, Nr. 37-1341.
6. Lietuvos Respublikos darbo kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2002, Nr. 64-2569.
7. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262.
8. Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas. Valstybės žinios, 1999, Nr. 50-1598. Nauja įstatymo redakcija, patvirtinta 2003 m. kovo 5 d. įstatymu Nr. IX-1355 (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2003, Nr. 28-1125.
9. Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas. Valstybės žinios, 1999, Nr. 60-1501. Nauja įstatymo redakcija, patvirtinta 2006 m. birželio 27 d. įstatymu Nr. X-736 (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2006, Nr. 77-2975.
10. Lietuvos Respublikos pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymas. Valstybės žinios, 1999, Nr. 102-2317. Nauja įstatymo redakcija, patvirtinta 2009 m. lapkričio 19 d. įstatymu Nr. XI-499 (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2009, Nr. 145-6425.

Specialioji literatūra

1. MIKELĖNAS, V. *Prievolių teisė*. Pirmoji dalis. Vilnius: Justitia, 2002.
2. MIKELĖNAS, V. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 1995.
3. MIZARAS, V. *Autorių teisė: monografija*. Vilnius: 2009, II t.
4. VADAPALAS, V. *Tarptautinė teisė*. Vilnius: Eugrimas, 2006.
5. VAN GERVEN, W.; LEVER, J.; LAROUCHE P. *Tort Law*. Oxford and Portland, Oregon: Hart Publishing, 2000.
6. European Group on Tort Law. *Principles of European Tort Law: Text and Commentary*. Wien: Springer-Verlag, 2005.
7. IVOŠKA, G. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras*. Bendroji dalis. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004.
8. MIKELĖNAS, V. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga: Prievolių teisė*. Vilnius: Justitia, 2003. I t.
9. VAIŠVILA, A. *Teisės teorija.: vadovėlis*. Vilnius: Justitia, 2004.
10. VON BAR, C., et al. *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR)*. Outline Edition. Munich: European law publishers GmbH, 2009.
11. BAKŠEVIČIENĖ, R. Narystė Europos Sąjungoje ir Lietuvos teisinė politika. Ar turėsime lietuvišką teisės sistemą. *Teisė*, 2005, Nr. 56, p. 7-15.
12. BAKŠEVIČIENĖ, R. Teisė – kas tai? Kelios teisės sampratos. *Teisė*, 1996, Nr. 30, p. 15-28.
13. CIRTAUTIENĖ, S. Trečiųjų asmenų teisės į neturtinės žalos atlyginimą sutrikdžius nukentėjusiojo sveikatą arba atėmus gyvybę. *Jurisprudencija*, 2007, Nr. 2 (92), p. 84-92.
14. MIKELĖNAS, V. Privatinės teisės harmonizavimas ir unifikuojimas: lietuviškas variantas. In *Lietuvos teisės tradicijos*. Mokslinės konferencijos, skirtos Vilniaus universiteto Teisės fakulteto profesoriaus Stasio Vansevičiaus septyniasdešimtmečiui, medžiaga. Vilnius, 1997 m. sausio 10 d. Vilnius: Justitia, 1997, p. 165-173.
15. MIZARAS, V. Lietuvos deliktų teisės raidos aktualijos ir tendencijos. In *Trends and Perspectives In The Development of Contemporary Civil Law* (ed. Vytautas Mizaras), Vilnius: Justitia, 2007, p. 51-75.

16. SAMLAND, S. National legal systems on tort liability [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011-10-17]. Prieiga per internetą: <<http://www.jurawelt.com/studenten/skripten/eur/6891>>.
17. SELELIONYTĖ-DRUKTEINIENĖ, S. Bendraskolio pareigos atlyginti žalą apimtis taikant deliktinę atsakomybę: solidarioji ar dalinė atsakomybė? *Jurisprudencija*, 2010, Nr. 3 (121), p. 233-250.
18. SELELIONYTĖ-DRUKTEINIENĖ, S. Grynai ekonominio pobūdžio žala kaip specifinė žalos kategorija Lietuvos Respublikos deliktų teisėje *Jurisprudencija*, 2009, Nr. 4 (118), p. 123-146.
19. SELELIONYTĖ, S. Neteisėtumas kaip valstybės deliktinės atsakomybės sąlyga. *Jurisprudencija*, 2006, Nr. 1 (79), p. 102-112.
20. STRIPEIKIENĖ, J. Europeizuotos ir internacionalizuotos privatinės teisės aiškinimas ir taikymas Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus praktikoje: lyginamojo metodo vaidmuo. In *Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis „Teismų praktika“ Nr. 29*. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo ir Šveicarijos Liucernos universiteto Internacionalizuotos ir europeizuotos privatinės teisės tyrimų centro 2008 m. balandžio 18 d. surengtos tarptautinės konferencijos PRIVATINĖS TEISĖS EUROPEIZACIJA IR INTERNACIONALIZACIJA KAIP IŠŠŪKIS TEISĖJAMS, aktualiausi pranešimai. Vilnius: 2008, p. 630-641.
21. VOLODKO, R. Turtinė padėtis kaip neturtinės žalos kompensacijos dydžio nustatymo kriterijus. *Verslo ir teisės aktualijos*, 2009, t. 3, p. 248-275.
22. VENCKUS, V. Deliktų teisės harmonizavimas: tendencijos, perspektyvos ir problemos. *Magistro darbas*. Vilnius: Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Civilinės teisės ir civilinio proceso katedra, 2008.

Praktinė medžiaga

1. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugpjūčio 19 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos žalos, padarytos neteisėtais kvotos, tardymo, prokuratūros ir teismo veiksmais, atlyginimo įstatymo 3 straipsnio (2001 m. kovo 13 d. redakcija) 3 dalies ir 7 straipsnio (2001 m. kovo 13 d. redakcija) 7 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai.“ *Valstybės žinios*, 2006, Nr. 90-3529, atitaisymas – 2006, Nr. 137.
2. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. birželio 30 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos žalos, padarytos neteisėtais kvotos, tardymo, prokuratūros ir

- teismo veiksmais, atlyginimo įstatymo 3 straipsnio 1 dalies ir 4 straipsnio 1 dalies 1 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai.“ Valstybės žinios, 2000, Nr. 54-1588.
3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. sausio 30 d. nutartis c.b. *E. Š. v. Lietuvos advokatūra*, Nr. 3K-3-26/2007, kat. 27.3.1.8; 44.2.4.2; 92 (S)
  4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. lapkričio 26 d. nutartis c.b. *L.B., I.V., I.Z.A. v. daugiabučio namo savininkų bendrija „Medvėgalis“, uždaroji akcinė bendrovė „Telšių šilumos tinklai“*, Nr. 3K-7-345/2007, kat. 114.8.2; 44.2.4.1. (S).
  5. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2005 m. kovo 9 d. nutartis c.b. *R.L., V.L. v. Z.S., Kauno m. 20-ojo notarų biuro notarė R.Valantiejiėnė*, Nr. 3K-3-156/2005, kat. 44.5.2.1. (S).
  6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. kovo 26 d. nutartis c.b. *Neringa Žungailienė v. Spec. pask. UAB „Vilniaus troleibusai“, ADB „Preventa“*, Nr. 3K-3-371/2003, kat. 39.2.4.; 39.6.2.2.; 39.6.2.12.
  7. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. kovo 31 d. nutartis c. b. *D.Aničienė v. Vilniaus universiteto Onkologijos institutas*, Nr. 3K-3-438/2003, kat. 39.6.2.12.
  8. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2003 m. rugsėjo 16 d. nutartis, priimta b.b. Nr. 2K-549/2003, kat. 2.1.2.1.14.6, 2.2.1.
  9. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2001 m. lapkričio 14 d. nutarties c. b. *L.M.Sandienė v. Kauno Raudonojo Kryžiaus ligoninė*, Nr. 3K-3-1140/2001, kat. 39.6.2.12.
  10. Donoghue v. Stevenson. *Case report* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011-10-17]. Prieiga per internetą: <<http://www.scottishlawreports.org.uk/Resources/dvs/donoghue-v-stevenson-report.html>>.
  11. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2000 m. birželio 16 d. padarytos teismų praktikos taikant įstatymus dėl atlyginimo turtinės žalos, padarytos eismo įvykio metu, apibendrinimo apžvalga [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011-11-05]. Prieiga per internetą: <http://www.lat.lt/3_nutartys/senos/nutartis.aspx?id=26337>.

Kiti šaltiniai

1. Europos Bendrijos privatinės teisės tyrimo grupės internetinė svetainė [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011-11-16]. Prieiga per internetą: <<http://www.acquis-group.org>>.
2. Europos civilinio kodekso studijų grupės internetinė svetainė [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011-11-15]. Prieiga per internetą: <<http://www.sgecc.net>>.
3. Europos civilinio kodekso studijų grupės internetinės svetainės informacija [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011-11-15]. Prieiga per internetą: <<http://www.sgecc.net/pages/en/introduction/100.aims.htm>>.
4. Europos deliktų teisės grupės internetinė svetainė [interaktyvus]. [Žiūrėta 2011-10-10]. Prieiga per internetą: <<http://www.egt.org>>.

SANTRAUKA

Darbe atliekamas Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (CK) ir Europoje vyraujančių deliktų teisės vienodinimo tendencijų – Europos deliktų teisės principų (PETL) ir Bendros principų sistemos projekto (DCFR) civilinės deliktinės atsakomybės sąlygų palyginimas, siekiant skirti ir įvertinti jų atitiktį dabartiniame Europos deliktų teisės harmonizavimo ir unifikavimo etape.

Atliekant tyrimą apibendrinamos pagrindinės Vakarų Europos deliktų teisės tradicijos, pateikiama bendra PETL, DCFR ir Lietuvos deliktų teisės sistemos charakteristika.

Daromos išvados, kad PETL ir DCFR grindžiamos generalinio delikto principu. Juose skiriamos ir detalios konkretizuojamos visos, būdingos ir Lietuvos deliktų teisės sistemai, sąlygos, kurioms esant gali būti taikoma civilinė deliktinė atsakomybė – žala, kaltė ir priežastinis ryšys.

Konstatuojamas esminis CK skirtumas nuo PETL ir DCFR nuostatų, apibrėžiant trečiųjų asmenų, turinčių teisę į neturtinės žalos atlyginimą, ratą. CK trečiųjų asmenų teisė į neturtinės žalos atlyginimą įtvirtinta tik nukentėjusiojo gyvybės atėmimo atveju. PETL ir DCFR tokią trečiųjų asmenų teisę numato ir nukentėjusiojo sveikatos sužalojimo atvejais. Kaltė pagal PETL ir DCFR nuostatas gali turėti ir tyčios formą. Pabrėžiama, jog tokia nuostata prieštarauja CK. Vertinant priežastinio ryšio sąlygą daroma išvada, jog CK įtvirtinta jos samprata neprieštarauja PETL ir DCFR nuostatoms.

SUMMARY

Civil Liability for Torts: a Comparative Study of the Civil Code, The Principles of European Tort Law and the Draft Common Frame of Reference (DCFR)

Work carried out the Civil Code of the Republic of Lithuania (CC) and Europe prevailing trends in the convergence of tort law – the Principles of European Tort Law (PETL) and the Draft Common Frame of Reference (DCFR) civil tort liability in terms of comparison in order to allocate and assess their compliance with current European tort law harmonization and unification stage.

The study summarizes the main Western European tradition of tort law, the general PETL, DCFR and Lithuanian tort law system performance.

Conclude that PETL and DCFR based on the general tort principle. They are awarded and all the details down specific characteristic of the Lithuanian tort law system and the conditions, under which may be subject the civil tort liability – damage, fault and causation.

Finding the essential difference between CC and the PETL, DCFR provisions under definition the circle of third parties, who are entitle to non-pecuniary damages. The right of the third parties by CC consolidated only the victim's death. PETL and DCFR provide the third party under victim's death and personal injury cases. Fault by PETL and DCFR provisions could have the form of intentional. Emphasized that such a provision is contrary to CC. Assessing the condition of causality, it is concluded, that the CC provides its conception in compliance with the PETL and DCFR provisions.